

Покрајински заштитник грађана
Омбудсман

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ
ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА – ОМБУДСМАНА
за 2019. годину

Нови Сад, 2020.

УВОДНА РЕЧ	5
АКТИВНОСТИ	9
КОНФЕРЕНЦИЈЕ И СТРУЧНИ СКУПОВИ	9
ОБРАЗОВАЊЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА	10
ПОСЕТЕ ЛОКАЛНИМ САМОУПРАВАМА.....	11
ПОСЕТЕ ОРГАНИЗАЦИЈАМА ПЕНЗИОНЕРА И ГЕРОНТОЛОШКОМ ЦЕНТРУ	11
ОБЛАСТ ЗАШТИТЕ ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА	13
ОПШТИ ДЕО	13
АКТИВНОСТИ.....	15
ИСТРАЖИВАЊА	17
ПРИМЕРИ ПРИТУЖБИ	20
ПРАВА ДЕТЕТА	23
ПРАВО НА ПОРОДИЧНОПРАВНУ И СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ	23
ПРАВО НА ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ	27
ПРАВО НА ОБРАЗОВАЊЕ.....	29
ПОСЕТЕ УСТАНОВАМА ЗА СМЕШТАЈ ДЕЦЕ И МЛАДИХ НА ТЕРИТОРИЈИ АП ВОЈВОДИНЕ	32
РЕАЛИЗАЦИЈА САРАДЊЕ С ДЕЧЈИМ СЕЛОМ „ДР МИЛОРАД ПАВЛОВИЋ“ У СРЕМСКОЈ КАМЕНИЦИ	33
МЕДИЈИ	33
САВЕТОВАЊА И КАМПАЊЕ У ОБЛАСТИ ОБРАЗОВАЊА О ЉУДСКИМ ПРАВИМА И ПИТАЊИМА ОД ЗНАЧАЈА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА ДЕТЕТА.....	34
ПОСЕТА МЕНДИ МЕНИНГ, НАСТАВНИЦЕ ГОДИНЕ У СЈЕДИЊЕНИМ АМЕРИЧКИМ ДРЖАВАМА.....	34
СЕМИНАР „ПРАВА ДЕТЕТА“	35
ФЕСТИВАЛ ПРАВА ДЕТЕТА.....	35
САРАДЊА С ОРГАНИЗАЦИЈАМА ЦИВИЛНОГ ДРУШТВА.....	37
ИНИЦИЈАТИВА ЗА ДОПУНУ ПРОГРАМА СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА У ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИМА УПРАВЕ	38
ПРЕДЛОЗИ ОМБУДСМАНА НА НАЦРТ ЗАКОНА О ПРАВИМА ДЕТЕТА И ЗАШТИТНИКУ ПРАВА ДЕТЕТА.....	39
УЧЕШЋЕ НА СТРУЧНИМ, НАУЧНИМ И ДРУГИМ СКУПОВИМА	39
ИСТРАЖИВАЊА	40
РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА	43
УВОД.....	43
ЖЕНЕ И МУШКАРЦИ У АП ВОЈВОДИНИ - СТАТИСТИЧКИ ПОДАЦИ	44
САСТАНАК СА ПРЕДСТАВНИЦАМА ЖЕНСКИХ НЕВЛАДИНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА.....	45
САСТАНАК СА ПРЕДСТАВНИЦИМА СИГУРНИХ КУЋА	46
САРАДЊА У ПРИПРЕМИ НАЦИОНАЛНОГ ПРЕГЛЕДА О ОСТВАРЕНОМ ПОСТУПКУ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ ПЕКИНШКЕ ДЕКЛАРАЦИЈЕ И ПЛАТФОРМЕ ЗА АКЦИЈУ +25.....	46
СТРУЧНИ СКУП НА ТЕМУ „СУРОГАТ МАТЕРИНСТВО-PRO ET CONTRA“	46

ПРЕДСТАВЉАЊЕ ИСТРАЖИВАЊА О РЕПРОДУКТИВНОМ ЗДРАВЉУ ЖЕНА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	47
РАД КООРДИНАЦИОНОГ ТИМА МРЕЖЕ „ЖИВОТ БЕЗ НАСИЉА“	48
АКТИВНОСТИ У КАМПАЊИ „16 ДАНА АКТИВИЗМА У БОРБИ ПРОТИВ НАСИЉА НАД ЖЕНАМА“	48
АНАЛИЗА ПРЕДМЕТА ПО СОПСТВЕНОЈ ИНИЦИЈАТИВИ.....	50
ПРИМЕР ПОСТУПАЊА У СЛУЧАЈУ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ	51
ПРИМЕНА ПРИНЦИПА РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА У ПОКРАЈИНСКИМ СЕКРЕТАРИЈАТИМА - ПРИМЕНА ПОКРАЈИНСКЕ СКУПШТИНСКЕ ОДЛУКЕ О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА.....	52
ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ	56
РАД ОМБУДСМАНА У ДРУГИМ ОБЛАСТИМА ОСТВАРИВАЊА ЉУДСКИХ ПРАВА.....	59
ПОСЕТЕ УСТАНОВАМА ЗА ДОМСКИ СМЕШТАЈ ДУШЕВНО БОЛЕЛИХ ЛИЦА	59
ПОСЕТЕ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ	60
ПОСТУПАЊЕ ЈВП „ВОДЕ ВОЈВОДИНЕ“ У ВЕЗИ СА НАКНАДОМ ЗА ОДВОДЊАВАЊЕ	62
ОДНОС ПОКРАЈИНСКИХ ОРГАНА УПРАВЕ ПРЕМА ГРАЂАНИМА	62
ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА	63
ПРИМЕНА ПРАВИЛА КОДЕКСА ПОНАШАЊА СЛУЖБЕНИКА И НАМЕШТЕНИКА У ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИМА	64
ОДНОСИ СА ЈАВНОШЋУ	65
ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ	66
ИНТЕРНЕТ ПРЕЗЕНТАЦИЈА	66
СТАТИСТИКА.....	69
РЕЗУЛТАТИ ПОКРЕНУТИХ ИСТРАГА	70
ФИНАНСИРАЊЕ ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА-ОМБУДСМАНА.....	71

УВОДНА РЕЧ

Покрајински заштитник грађана – омбудсман (у даљем тексту: Омбудсман) је независан и самосталан орган Аутономне покрајине Војводине, установљен Покрајинском скупштинском одлуком о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману¹ у циљу заштите права грађана. Скупштини Аутономне покрајине Војводине, Омбудсман, најкасније до 31. марта, подноси редован годишњи извештај у коме се наводе подаци о активностима у претходној години, подаци о уоченим недостацима у раду органа управе, оцена рада органа управе са становишта примене прописа, као и предлози за побољшање положаја грађана у односу на органе управе. Извештај садржи и податке о броју и структури притужби, уочене пропусте и препоруке за њихово отклањање, као и похвале и критике појединих органа управе и функционера. Извештај садржи посебне делове за области права детета, права националних мањина и права по основу равноправности полова. Извештај се објављује на званичној интернет страници Омбудсмана.

Омбудсман је 2019. годину започео састанком са организацијама цивилног друштва како би се што прецизније утврдили и дефинисале заједничке активности. Неоптерећене компликованим процедурама, веома мобилне и успешне у покретању и функционализацији локалних ресурса, организације цивилног друштва су се показале као драгоцен партнер Омбудсмана у реализацији Фестивала права детета.

Организацијом овог фестивала Омбудсман је привукао велику медијску пажњу, ангажовао је кредибилан део невладиног сектора, пружио прилику локалним омбудсменима да у својим срединама реализују фестивалске активности и да, скупа са институцијама чији је професионални рад посвећен деци - од предшколских и школских установа, преко Института за здравствену заштиту деце и омладине, до Културног центра Новог Сада - фокусира пажњу јавности на права деце, начин њиховог остваривања и унапређивања, као и на повезивање и оснаживање свих актера укључених у рад са децом.

Поред фестивала, Омбудсман је значајан јубилеј – тридесетогодишњицу од усвајања Конвенције о правима детета – обележио и организовањем дводневног међународног стручног скупа под називом „Заштита права детета – 30 година од усвајања Конвенције о правима детета”. Амбициозно замишљена конференција је окупила велики број учесника различитог професионалног усмерења из земље и иностранства и успела да покрије широки распон тема: од концепта дечје правде до концепта одговорног родитељства и права нерођене деце.

Привржен традицији која цивилно друштво повезује са цивилизованим понашањем и која инсистира на елиминацији насиља из међуљудских односа, Омбудсман сматра својом обавезом да инсистира како на неповредивости права на живот, тако и на неприхватљивости насиља, у чијем сузбијању треба инсистирати на јасној осуди, енергичној и доследној примени закона, одговорном медијском извештавању, мењању друштвених норми и усвајању нових културних образаца, који делегитимишу насиље и сужавају простор за његову примену.

Као независна институција, која врши надзор над радом покрајинских органа управе, јавних предузећа и установа које врше јавна овлашћења, Омбудсман је поред промотивних и протективних, предузимао и едукативне активности. Током године, Омбудсман је држао предавања, организовао семинаре и школе људских права за ученике основних и средњих школа, као и за студенте основних и мастер студија. У жељи да полазницима школа што боље приближи концепт људских права, Омбудсман је ангажовао

¹ „Службени лист АПВ”, бр. 37/2014, 40/2014 – испр. и 54/2014

професоре универзитета, чланове САНУ, челнике независних институција и угледне појединце, чији је ауторитет заснован на истрајној и континуираној борби за људска права.

Својим едукативним активностима Омбудсман доприноси формирању културе људских права. У том настојању Омбудсман је отворен за искуства других средина и култура. Организујући боравак и предавања Менди Менинг, наставнице године у САД за 2018. годину, специјализоване за рад са ученицима мигрантима и избеглицама, Омбудсман је желео да омогући овдашњим професионалцима који раде са мигрантском популацијом да, стичући увид у искуства других, иновирају свој рад и ојачају своје компетенције.

Није само Омбудсман показивао интересовање за искуства других средина, него су и његова искуства у заштити људских права била интересантна и актерима изван државних граница, па и граница европског континента. Тако су, приликом посете Омбудсману, представнике Канцеларије за пријем приговора покрајине Шангај, интересовале надлежности Омбудсмана, организација рада институције, однос са другим органима и медијима, као и достигнућа у области заштите људских права.

Управо су искуства у заштити права националних мањина, као и промене које су се у периоду од 2013. до 2019. године одвијале у овој области, биле у фокусу интересовања делегације експерата Саветодавног комитета Савета Европе за заштиту националних мањина, као и представника Секретаријата за примену Оквирне конвенције за заштиту националних мањина. На позив Европског омбудсман института Омбудсман је учествовао на међународној конференцији у Инсбруку, на којој се говорило о доприносу омбудсмана развоју демократије.

Питање миграција, које је све мање академско, предмет је наглашеног интересовања све већег броја јавних актера. То је сасвим разумљиво, ако се има у виду да се позиција наше земље мења. Дуго времена Србија је била само земља емиграције, а са појавом миграната са Блиског Истока и северне Африке она је постала земља транзита. Уласком у ЕУ Србија ће, врло вероватно, постати и земља имиграције. Миграције су сложен социјални, економски, културни, и безбедносни феномен који суочава земљу са новим питањима и одговорима које успешно дајемо.

Подстакнут опречним реакцијама у јавности, Омбудсман је организовао и стручни скуп о сурогат материнству, на који треба и у уводном делу извештаја скренути пажњу. Организовањем скупа Омбудсман није желео да се сврста на страну једне од опонентских опција, него да у сажетој форми омогући увид у кључне аргументе заговорника и противника сурогације. У раду скупа је наглашено да експанзивни развој медицине отвара читав низ правних, културних и етичких питања и да ћемо притиснути тим развојем бити приморани да ревидирамо наше устаљене обрасце поимања света, родитељства, материнства, очинства и идентитета. Да ли ће институт сурогат материнства бити легализован или не, то зависи од интереса које треба правно заштитити. Доношењу правилне одлуке сигурно ће допринети и аргументи који су изнети на овом скупу. Као интересантну ствар треба нотирати и чињеницу да је скупу присуствовао и један број заинтересованих грађана, који су се из медијских најави информисали о његовом одржавању. Тај интерес јавности би могао бити подстицај Омбудсману да и у идућој години организује сличан скуп о питањима која, такође, изазивају опречне реакције у јавности.

Велику пажњу Омбудсман посвећује и издавачкој делатности. Напред је већ речено да је Омбудсман тридесетогодишњицу доношења Конвенције о правима детета обележио фестивалом Права детета и међународном конференцијом. Од радова припремљених за конференцију Омбудсман је приредио обиман зборник о заштити права деце. Поред овог, Омбудсман је приредио и зборник о злочину, односно говору мржње. Као заговорник нулте толеранције према говору мржње, Омбудсман инсистира на

подизању квалитета јавне комуникације, као и на ефикасној заштити свих учесника у јавном саобраћању.

Отворен за сарадњу, Омбудсман је и у 2019. години закључио споразуме о сарадњи са Филозофским факултетом из Новог Сада, Омбудсманом за децу Републике Српске, савезом удружења ОПЕНС, Мрежом организација за децу Србије – МОДС и ЕХИТ-ом. Захваљујући овим споразумима, Омбудсман је у прилици да унапреди своје активности и у њих укључи појединце са диференцираним знањима и искуствима. Поред тога, ови споразуми омогућају Омбудсману да наступа на скуповима које организују партнерске организације и да на тај начин увећа број прималаца његових порука.

У свом раду Омбудсман ужива подршку и разумевање Министарства просвете, науке и технолошког развоја и Организације за европску безбедност и сарадњу – Мисија у Србији. Постоје снажни заједнички интереси који институцију Омбудсмана и Мисију ОЕБС-а упућују на сарадњу. Поштовање и ефикасна заштита људских права један је од кључних услова за безбедност земље и региона. Заједнички интереси који се кристализују у стварању и оснажењу независних институција, јачању цивилног друштва, владавине права чине ове две институције природним савезницима и сарадницима.

На крају треба поменути да је Омбудсман и ове, као ранијих година, наставио са активностима на комплетирању своје интерне библиотеке. Књижни фонд је увећан, а сарадња са издавачким, истраживачким и академским институцијама устаљена. Библиотечки фонд је, пре свега, намењен запосленима у институцији, али га користе и студенти, поједини посланици и новинари.

Све граматички родно одређене речи у овом извештају означавају и односе се једнако на мушки и женски род.

АКТИВНОСТИ

У извештајном периоду, као и претходне две године, акценат у раду Омбудсмана био је на спровођењу активности у складу са овлашћењима да континуирано надгледа и прати примену међународних уговора, стандарда и прописа из области људских права и предлаже мере за побољшање стања и да организује саветовања и кампање о питањима од значаја за остваривање људских права и у области образовања о људским правима. У наставку су наведене најзначајније активности од општег интереса за остваривање, заштиту и унапређење људских права, док су активности предузете у областима права националних мањина, права детета и права по основу равноправности полова наведене у посебним деловима извештаја.

КОНФЕРЕНЦИЈЕ И СТРУЧНИ СКУПОВИ

МЕЂУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА „ЗАШТИТА ПРАВА ДЕТЕТА - 30 ГОДИНА ОД УСВАЈАЊА КОНВЕНЦИЈЕ О ПРАВИМА ДЕТЕТА“

Годишња међународна научно-стручна конференција коју је Омбудсман организовао 29. и 30. октобра 2019. године у Ректорату Универзитета у Новом Саду, била је посвећена обележавању 30 година од усвајања Конвенције о правима детета, те прилика за оцену степена остваривања дечијих права данас и подизање свести шире јавности о правима детета и одговорности коју као друштво имамо према најмлађим члановима.

Конференција је окупила велики број учесника, њих преко педесет, из Сједињених Америчких Држава, Велике Британије, Норвешке, Холандије, Италије, Северне Македоније, Црне Горе, Босне и Херцеговине, Хрватске, Мађарске, Русије, Кине и других земаља. Поред излагања еминентних стручњака различитог дисциплинарног усмерења и богатог професионалног искуства, на теме као што су правда по мери детета, право на партиципацију, заштита права деце са инвалидитетом, деце жртава насиља, улоге организација цивилног друштва, инклузије деце миграната, безбедности на интернету, али и многе друге, у току конференције одржана су и два округла стола на којима се дебатовало о заштити права деце из угла независних институција и установа социјалне заштите, односно о улози правосудних органа у заштити права детета. Дводневни рад конференције окончан је потписивањем регионалног споразума о сарадњи између Омбудсмана и Омбудсмана за дјецу Републике Српске. Споразум предвиђа сарадњу у областима истраживачког рада, организације заједничких саветовања и кампања, издавању заједничких саопштења о кршењу права детета, међусобне студијске посете изабраних, постављених и запослених лица ради консултације, размене знања и искустава, као и поступање једне споразумне стране по замолници за правну помоћ друге споразумне стране.

КОНФЕРЕНЦИЈА „ЗЛОЧИН ИЗ МРЖЊЕ / HATE CRIME“

Злочин из мржње, као дело чији је мотив мржња због припадности одређеној групи није проблем само те групе која представља објекат мржње и предрасуда, због чега је Омбудсман у септембру организовао конференцију под називом „Злочин из мржње / Hate crime“. Без оснаженог појединца и заједнице, уз институције система, не може бити заустављено насиље, па тиме ни злочин из мржње. У раду конференције, поред покрајинског омбудсмана, учествовали су председница Виктимолошког друштва

Србије, повереница за заштиту равноправности, правници, политиколози и стручњаци за кривично право, виктимологију, комуникологију и заштиту људских права. У сусрет конференцији приређен је зборник под називом „Human Rights Protection“ односно „Заштита људских права“, који садржи радове 12 еминентних аутора из области заштите људских права.

СТУЧНИ СКУП „(Е)МИГРАЦИЈА СТАНОВНИШТВА И ЊЕН УТИЦАЈ НА ДЕМОГРАФСКИ РАЗВОЈ СРБИЈЕ - АКО МИ ОДЕМО КО ЋЕ ОСТАТИ“

Омбудсман је у 2019. години организовао стручни скуп под називом „(Е)миграција становништва и њен утицај на демографски развој Србије - Ако ми одемо ко ће остати“ у намери да скрене пажњу јавности на важност и значај демографских питања. Учесници скупа – представници државних органа, универзитета, представници националних савета националних мањина су изнели да становништво у нашој земљи све више стари, а поред тога и све малобројније је. Опадање броја становништва је последица недовољног рађања, старења популације али и емиграције у развијеније земље.

На скупу је посебна пажња посвећена променама у структури становништва, као и о ставовима и намерама младих, када је о исељавању реч. Учесници скупа су закључили да треба радити на ширењу свести о поштовању људских права и слобода, те укључивањем младих у процесе доношења одлука које су од непосредног значаја за њихову будућност.

ОБРАЗОВАЊЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА

ШКОЛА ЉУДСКИХ ПРАВА

Друга по раду Школа људских права одвијала се у знаку антидискриминативних политика. Дискриминација је универзална друштвена појава која постоји и у земљама са дужом демократском традицијом од Србије, а која појединцима отежава остваривање њихових права.

Свако друштво дефинише своје стандарде пожељног и непожељног. Улога Омбудсмана је у томе да стигматизује непожељне форме понашања, промовише једнакост и у младим људима подстакне оданост људским правима.

Школа је одржана у Вршцу у периоду од 21. до 23. августа. Као организатор Омбудсман је задовољан одзивом младих људи, јер је 26 полазника исказало жељу да учествује у раду школе; дакле, (шест) више него што је планом предвиђено. У погледу образовне структуре највише полазника Школе је дошло са Филозофског факултета (Нови Сад) - њих укупно осам, два учесника су похађала Факултет за правне и пословне студије др Лазар Вркатић (Нови Сад), док две студенткиње нису навеле назив факултета. У раду Школе учествовала су и два педагошка асистента, четири правника, један студент мастер студија и један средњошколац.

Као и ранијих година, Омбудсман се и ове године трудио да полазницима обезбеди што квалитетније предаваче. Позив су прихватили следећи предавачи, а теме њиховог излагања су биле: Бранкица Јанковић, повереница за заштиту равноправности: *Дискриминација: појам, облици и улога Повереника за заштиту равноправности*; проф. др Тибор Варади, академик САНУ: *Недискриминационе политике у области заштите права националних мањина*; др Зорица Мршевић, научна саветница у ИДН и мр Светлана Јанковић, експерткиња за род и безбедност: *Родна равноправност - политике и пракса*; Милан Дакић, заменик покрајинског омбудсмана: *Дискриминација деце и недискриминационе политике у области права детета*; Јелена Јокановић, Саветница, Мисија ОЕБС у Србији: *Насиље мотивисано*

предрасудама - злочини из мржње; Проф. др Тамаш Корхеџ, судија Уставног суда: Судска и уставно правна заштита од дискриминације.

Рад школе почивао на три елемента – предавањима, дебати и радионицама и подразумевао је интерактивни приступ. Овакав приступ је у завршној евалуацији, у више наврата, истакнут као предност и добра страна школе. У радионичарском делу школе биле су ангажоване Светлана Нешкић Бајго, саветница у Омбудсману - радионица о утицају стереотипа и предрасуда на појаву дискриминације и Милена Стошић, Мисија ОЕБС-а - радионица о положају и правима младих

По оценама самих полазника, школа је у потпуности испунила њихова очекивања, а сви полазници би препоручили школу.

ПОСЕТЕ ЛОКАЛНИМ САМОУПРАВАМА

Омбудсман је у току извештајног периода посетио општине Житиште и Ада, а у циљу упознавања са могућностима остваривања, заштите и унапређења права грађана у овим местима. У настојању да се стекне свеобухватна слика приликом посета разговарало се с грађанима о њиховим конкретним проблемима, као и са представницима општина о функционисању ових локалних самоуправа. Притужбе грађана односиле су се првенствено на проблеме у вези са остваривањем имовинских права и пружањем услуга социјалне заштите.

Сходно овлашћењима, грађани су информисани о прописима и дати су им савети о могућностима остваривања права и покретању одговарајућег поступка.

ПОСЕТЕ ОРГАНИЗАЦИЈАМА ПЕНЗИОНЕРА И ГЕРОНТОЛОШКОМ ЦЕНТРУ

Поводом Међународног дана старијих особа који се обележава 1. октобра, Омбудсман је посетио месну заједницу „Југовићево“ Новом Саду у којој је овај дан обележен низом активности. Омбудсман се у разговору са пензионерима упознао са њиховим положајем и потребама, а у циљу заштите и унапређења права старијих особа. Такође, Омбудсман је овим поводом посетио и месну организацију пензионера у месној заједници „Народни хероји“ у Новом Саду где се упознао са бројним активностима ове организације.

Поводом 10. децембра Међународног дана људских права Омбудсман је посетио Геронтолошки центар „Нови Сад“ Радна јединица Дом за пензионере и старија лица на Лиману. Са управом Дома и корисницима разговарало се о раду дома, услугама које пружа и активностима које се организују, како би живот корисника био испуњен, активан и квалитетан.

Остваривању и заштити права ове нарочито рањиве друштвене групе потребно је посветити више пажње, на шта указују и претходно искуство Омбудсмана у раду по притужбама, као и обиласци установа које пружају услуге социјалне заштите старијим особама, а у циљу очувања квалитета живота, јер бити стар не значи бити лишен људског достојанства.

ОБЛАСТ ЗАШТИТЕ ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

ОПШТИ ДЕО

Док су 2018. годину карактерисале опсежне законодавне активности на изменама и допунама Закона о службеној употреби језика и писама, Закона о заштити права и слобода националних мањина и Закона о националним саветима националних мањина², те четврти избори за чланове националних савета националних мањина спроведени у новембру те године, почетак 2019. године је протекао у знаку конституисања и почетка рада свих новоизабраних националних савета националних мањина. Поред већ раније постојећих, формирана су и два нова савета: Национални савет пољске националне мањине и Национални савет руске националне мањине, оба са седиштем на територији АП Војводине (у Остојићеву, односно Панчеву).

На законодавном плану се наставило са доношењем подзаконских аката ради ефикасне имплементације већ поменутих новелираних закона, али је почела и примена новог члана 45а Закона о матичним књигама³, према којем се у матичну књигу рођених уписује и податак о националној припадности, и то на захтев родитеља на основу њихове заједничке изјаве пред матичаром који води матичну књигу рођених. Уколико један од родитеља није жив или није познат, националну припадност детета може да одреди други родитељ, а уколико се родитељи не сагласе у погледу националне припадности детета, упис тог податка неће се извршити, а дете стицањем пунолетства може тражити да се изврши упис. Пошто се упис овог податка у матичну књигу рођених раније није вршио, сада је могућност накнадног уписа дата и пунолетним лицима. Наиме, пунолетно лице, коме у матичној књизи рођених није уписан податак о националној припадности (или уколико жели да се тај податак брише или промени), може то учинити на основу изјаве дате на записник пред матичаром који води матичну књигу рођених. Када се у неким случајевима, нпр. приликом примене афирмативних мера према припадницима одређених националних мањина, тражила потврда о националној припадности досад није постојала валидна исправа која би томе могла да послужи (коришћени су изводи из црквених књига, изводи из посебног бирачког списка, изјаве сведока и сл.), те је ова новина у том погледу од посебне важности, јер такав извод представља правоваљан доказ.

Промене су се десиле и у погледу издавања двојезичких извода из матичних књига. Наиме, Закон о матичним књигама предвиђа да припадници националне мањине имају право на упис личног имена у матичне књиге према њиховом језику и правопису (што не искључује паралелан упис и на српском језику, ћириличким писмом) и на њихов захтев се извод из матичних књига издаје на двојезичком обрасцу. Међутим, са изузетком личног имена припадника мањине, сви остали подаци у изводу били су навођени само на српском језику. Поводом захтева Министарства државне управе и локалне самоуправе да се размотри могућност да се у складу са важећим прописима у изводе из матичних књига у постојећим двојезичким обрасцима и остали подаци паралелно уписују и на мањинском језику и писму, Републички секретаријат за законодавство је у априлу у свом мишљењу констатовао да се у складу са Законом о службеној употреби језика и писама на подручјима на којима су у службеној употреби и језици

² Измене и допуне сва три закона усвојене су 20. јуна 2018. године и објављене у „Службеном гласнику РС“ бр. 47/18.

³ „Службени гласник РС”, бр. 20/09, 145/14 и 47/18

националних мањина исправе које су од интереса за остваривање законом утврђених права грађана, на захтев припадника те националне мањине, издају и на њиховом језику, а да прописи који уређују матичне књиге регулишу само питање уписа личног имена (на мањинском језику), те има места супсидијарној примени Закона о службеној употреби језика и писама. Дакле, пошто прописи о матичним књигама уређују питање уписа личног имена на мањинском језику и издавање двојезичких образаца (на српском и на мањинском језику), али не уређују упис осталих података, на упис тих осталих података у изводе се може применити одредба члана 18. став 1. Закона о службеној употреби језика и писама. Полазећи од овог мишљења, министарство је упутило допис градским и општинским управама да се у јединицама локалне самоуправе у којима је статутом утврђено да је у службеној употреби језик припадника националне мањине, на захтев припадника националне мањине може издати извод тако да ће приликом издавања ове јавне исправе матичар уписивати све податке и на језику и писму националне мањине. Ово ново решење ваља поздравити, пошто доприноси потпунијем остваривању језичких права припадника националне мањине, јер досадашњи изводи на двојезичком обрасцу (у којима су на мањинском језику били одштампани само преведени називи рубрика, а не и уписани подаци) нису били у функцији истинске вишејезичности. Међутим, законом је прописано да се матичне књиге воде на српском језику и ћириличком писму, а да се извод издаје на основу података садржаних у матичним књига, чиме се крши правило обавезне подударности података у основном упису са подацима из извода (који у основном упису не постоје). Упркос позитивном помаку који ова новина доноси, нису обезбеђене гаранције да ће нпр. назив улице или неке клаузуле у накнадним уписима и забелешкама у матичној књизи два матичара, или чак исти матичар у разним приликама – услед језичких варијетета или недовољног познавања мањинског језика, - превести на исти начин, што у неким случајевима може довести до нарушавања правне сигурности. Та опасност би се у потпуности могла отклонити када би се матичне књиге, као један од облика јавних евиденција, у случају уписа података које се тичу припадника националне мањине у складу са чланом 11. став 3. Закона о службеној употреби језика и писама паралелно водиле и на том језику. Једно од прелазних решења видимо и у томе да се у сарадњи са националним саветом одређене националне мањине или репрезентативном лингвистичком установом матичарима обезбеде адекватни преводи макар најчешће коришћених матрикуларних уписа и забелешки (Национални савет албанске националне мањине је, на пример, већ припремио каталог о начину писања албанских имена на српском). Без обзира на чињеницу да је било неких притужби на рад појединих матичарских служби које странци нису издале тражени двојезички извод из матичних књига под изговором да инсталирани систем не подржава паралелан упис података у извод на два различита језика и писма, Омбудсман има сазнања да се у већини јединица локалне самоуправе на територији покрајине ово упутство доследно примењује. Овим је учињен даљи корак и напредак у испуњавању циљева зацртаних у Акционом плану за остваривање права националних мањина.

Омбудсман, као један од носилаца активности на реализацији Акционог плана за преговарачко поглавље 23 са Европском унијом, има обавезу да Канцеларији за људска и мањинска права Владе Републике Србије доставља кварталне извештаје о спровођењу активности Акционог плана чији је носилац, а оне се односе на брзо и детаљно одговарање на налазе и препоруке Заштитника грађана и Покрајинског омбудсмана у свим случајевима који утичу на права припадника националних мањина, али и на обезбеђење адекватне подршке овим институцијама, како би се осигурала ефикасна обрада достављених притужби и како би оне биле доступне припадницима националних мањина. У извештајном периоду, Омбудсман је Канцеларији благовремено доставио сва четири тромесечна извештаја за претходну годину и присуствовао презентацијама кварталних извештаја које је припремила Канцеларија.

Општа оцена стања и степена остварености права припадника националних мањина у АП Војводини дата у наставку овог извештаја у оквиру представљања резултат истраживања спроведеног на ову тему.

АКТИВНОСТИ

Омбудсман је у оквиру својих овлашћења да врши надзор над радом покрајинских органа управе у вези са њиховим поступањем у извршавању одлука и других правних аката АП Војводине редовно контролисао конкурсне поступке које су спроводили Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине, националне заједнице, као и Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама који су у области образовања, службене употребе језика и писама, културе и информисања били намењени корисницима из редова националних мањина. Омбудсман је са задовољством констатовао да су сви контролисани конкурсни поступци у оба покрајинска секретаријата реализовани у складу са одговарајућим правилницима о додели буџетских средстава и да су поштоване одредбе о објављивању, прибављању мишљења националних савета, доношењу одлуке, објављивању резултата и доделе средстава суфинансирања. Омбудсман је примио притужбе неколицине организација руске националне мањине, али су се оне односиле на начин расподеле средстава од стране Националног савета руске националне мањине, за чије разматрање Омбудсман није надлежан.

Омбудсман, као један од носилаца активности на реализацији Акционог плана за преговарачко поглавље 23. са Европском унијом, има обавезу да Канцеларији за људска и мањинска права Владе Републике Србије доставља кварталне извештаје о спровођењу активности Акционог плана чији је носилац, а оне се односе на брзо и детаљно одговарање на налазе и препоруке Заштитника грађана и Покрајинског омбудсмана у свим случајевима који утичу на права припадника националних мањина, али и на обезбеђење адекватне подршке овим институцијама, како би се осигурала ефикасна обрада достављених притужби и како би оне биле доступне припадницима националних мањина. У извештајном периоду, Омбудсман је Канцеларији благовремено доставио сва четири тромесечна извештаја за претходну годину и присуствовао презентацијама кварталних извештаја које је припремила Канцеларија.

Заменик покрајинског заштитника грађана је, у својству члана, учествовао на састанцима и у раду радне групе која је формирана при Канцеларији за људска и мањинска права, а која је задужена за израду новог Заједничког документа о држави, који ће се редовно прилагати као општи део приликом сваког извештавању о спровођењу појединих ратификованих међународних споразума, те израдио предлог текста о институцији Омбудсмана. Такође у својству члана, заменик покрајинског заштитника грађана је учествовао у раду Радне групе за израду Трећег периодичног извештаја о примени Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима, којом приликом су коментарисани достављени прилози, усаглашаване измене и договоран текст који ће се наћи у коначном извештају.

Заменик покрајинског заштитника грађана је учествовао у разговорима приликом пријема делегације експерата Саветодавног комитета Савета Европе за заштиту националних мањина и представника Секретаријата за примену Оквирне конвенције за заштиту националних мањина. Делегација је упозната са новим изменама и допунама три кључна мањинска закона и са активностима Омбудсмана предузетим у циљу унапређења остваривања права припадника националних мањина, с посебном пажњом на рад Омбудсмана усмерен на сузбијање свих облика дискриминације према припадницима националних мањина.

Као представник Омбудсмана, заменик покрајинског заштитника грађана је на позив генералног секретара Европског омбудсман института, у периоду од 4. до 7. новембра 2019. године учествовао у раду Годишње међународне конференције Европског омбудсман института, која је одржана у седишту института у Инсбруку, у Аустрији. Међународна конференција о људским правима је овом приликом била посвећена двома главним темама: како омбудсмани и заштитници грађана могу да допринесу јачању демократије (заштита људских и грађанских права, слобода говора и слобода медија као нужне

претпоставке за формирање политичке воље), те јавној контроли и транспарентности рада невладиних организација и организација за заштиту људских права. Скупу су присуствовали представници националних, регионалних и локалних омбудсмана из европских земаља који су чланови Европског омбудсман института.

У оквиру одржавања сталних контаката са националним саветима националних мањина, као уставом потврђеним облицима мањинске самоуправе, у којима су препознати поуздани партнери и легитимни представници националних мањина, заменик покрајинског заштитника грађана је посетио национални савет чешке националне мањине у Белој Цркви и румунске националне мањине у Вршцу. Циљ посета је био упознавање са прилагођавањем савета изменама сета мањинских закона, функционисањем, проблемима у раду, стањем у остваривању права мањина, те договор о видовима даље сарадње.

Заједно са представницима државних и правосудних органа Републике Србије, органа јединица локалне самоуправе, националних савета, независних институција, цивилног друштва, локалним омбудсманима и другим стручњацима заменик покрајинског заштитника грађана је учествовао на округлим столовима посвећеним изградњи интегративне мањинске политике, на којима су представљени резултати вишегодишњег рада београдског Форума за етничке односе у оквиру три реализована пројекта: „Изазови мањинске политике у билатералној и регионалној сарадњи“, „Алтернативни извештај о остваривању поглавља 23“ и „Заговарање изградње законодавног оквира интегративне политике“ у намери да се и на овај начин допринесе унапређењу постојећег уставног и законодавног оквира који би омогућио да се у Републици Србији води интегративна мањинска политика.

Заменик покрајинског заштитника грађана је учествовао на конференцији коју је организовао новосадски Центар за регионализам под називом „Права националних мањина у државама насталим распадом СФРЈ“. Стручњаци из области мањинске политике из ових држава, представници државних органа, међународне заједнице, националних савета и цивилног друштва су констатовали да је положај националних мањина важан чинилац демократичности једног друштва и показатељ цивилизацијских тековина, као и битан фактор безбедности и стабилности сваке заједнице, нарочито на Западном Балкану, као изразито мултиетничком простору на коме су у последње две деценије из бивше СФРЈ настале нове самосталне државе. На конференцији су презентовани стандарди, законски и институционални оквири, те пракса јавних мањинских политика у новонасталим државама, од којих су неке већ чланице Европске уније, неке у процесу приступних преговора, а неке тек у статусу кандидата.

Омбудсман је позван и на конференцију под називом „Савети за међунационалне односе и права мањина у локалним заједницама“ као део двогодишњег пројекта зрењанинског центра за развој цивилног друштва, у који се укључио и Омбудсман. Након анализе рада ових савета, закључено је да државни органи, као и цивилне и мањинске организације треба да раде на јачању капацитета савета, односно детаљно треба да их обавесте о њиховој улози и задацима, треба упознати и грађане са овим телима, повећати делотворност савета кроз њихово повезивање и размену искустава и учинити савете видљивијим у медијима у локалној заједници.

Омбудсман је наставио сарадњу са Институтом друштвених наука из Београда, овог пута у истраживању чији је циљ да обезбеди верификоване податке неопходне за праћење остваривања мера и активности садржаних у Стратегији за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2016-2025. година, које се реализује заједно са Координационим телом Владе РС и Немачком организацијом за међународну сарадњу.

Заменик покрајинског заштитника грађана је учествовао на конференцији Комитета за људска права на тему „Нови повереник – нови закон – нове обавезе“ која се бавила питањима процеса избора новог

повереника за заштиту података о личности, тестирању примене Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја и прикупљању информација о искуствима медија приликом обраћања институцији Повереника.

Институција је била репрезентована и на трибини „Видљивост потреба ЛГБТИ особа у јавним политикама“ у оквиру Новосадске недеље поноса, организоване у циљу указивања на положај ове популације и остваривања Уставом загарантованих права, подизања видљивости те рањиве групе, оснаживања покрајинског и локалног ЛГБТИ покрета.

Осим поменутих, заменик ПЗГО је учествовао на скупу београдског Центра за истраживање етничитета на тему „Шта су препреке интеркултуралности у савременом друштву“, на округлом столу Академске иницијативе „ФОРУМ10“ под називом „Образовање на језицима националних мањина у РС – могућности за имплементацију концепта интеркултуралног образовања“, на скупу београдске НВО „Праксис“ на тему „Подршка укључивања ученика ромске националне мањине у средње образовање – изазови, прилике и улога локалних институција“, на презентацији Извештаја Заштитника грађана града Новог Сада о основном образовању деце ромске националности на територији града, на дводневној Промоцији институције локалног омбудсмана у локалним самоуправама у РС у којима ова институција није установљена (у организацији Удружења локалних омбудсмана Србије), на Међународној архивској конференцији „Архиви и изазови XXI века“ у Архиву Војводине, на отварању изложбе „Просветни и културни живот Словака између два светска рата у Бачком Петровцу“ у Архиву Војводине итд.

Заменик покрајинског заштитника грађана је присуствовао седницама одбора Скупштине АП Војводине, поступао по притужбама грађана, давао објашњења и савете грађанима о њиховим правима, учествовао у једној телевизијској емисији на РТВ Војводина, давао изјаве на питања новинара и објавио један текст на тему издавања извода из матичних књига у породичном магазину на мађарском језику.

ИСТРАЖИВАЊА

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР ОСТВАРИВАЊА ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

Ради утврђивања степена остварености и конзумирања права и слобода која су у нашем правном систему гарантована и омогућена припадницима националних мањина који живе на територији АП Војводине, Омбудсман је у другој половини 2019. године спровео истраживање у циљу анализирања постојећег институционалног оквира и што потпунијег сагледавања стања у овој области. Ослањајући се, пре свега, на податке легитимних представника мањинских заједница, свим регистрованим националним саветима националних мањина (па и онима чије се седиште не налази на територији АП Војводине) упућен је допис са питањима о остваривању њихових културних, образовних, медијских и језичких мањинских права, па се резултати истраживања који су овде презентовани заснивају на подацима прибављеним на поменути начин. У одељцима који се односе на оне националне мањине чији национални савети ни на поновљени захтев Омбудсмана нису доставили своје одговоре, односно на мањине које нису конституисале национални савет, стање је приказано првенствено на основу података Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице или из других доступних извора и на основу личних сазнања.

Први, Општи део овог истраживања садржи информације о националном саставу становништва покрајине, правној заштити припадника националних мањина, праву на очување, развој и изражавање етничке, језичке и друге посебности националних мањина, колективним и индивидуалним мањинским правима у области културе, образовања, информисања, службене употребе језика и писама, учешћу у

јавним пословима, политичкој партиципацији и пропорционалној заступљености њихових припадника. У другом, Посебном делу су појединачно приказани подаци о албанској, ашкалијској, бошњачко/муслиманској, бугарској, буњевачкој, влашкој, грчкој, египатској, мађарској, македонској, немачкој, пољској, ромској, румунској, руској, русинској, словачкој, словеначкој, украјинској, хрватској, црногорској и чешкој националној мањини, те јеврејској заједници.

На основу прикупљених и презентованих податка уследили су следећи закључци:

- анализа је резултат плодне сарадње коју је Омбудсман, задужен за праћење стања у области остваривања права националних мањина, још од првих дана постојања успоставио са националним саветима националних мањина, као легитимним представницима националних заједница и најпоузданијим извором података о степену и ефикасности остваривања њихових права и културне аутономије. Национални савети су задовољни положајем, правима и слободама припадника својих мањинских заједница и њихова је општа оцена да је стање у овој сфери на завидном нивоу;
- за АП Војводину, као уосталом и за целу Републику Србију, карактеристичан је тренд сталног опадања броја становништва, што је последица ниске стопе наталитета и напуштања земље, првенствено из економских разлога, а делом и због спајања породица. У периоду између пописа 2002. и 2011. године укупан број становништва је опао за нешто више од сто хиљада људи. Ова тенденција је заједничка за целокупну популацију, али док је број већинског српског становништва мањи за 32.000, број припадника националних мањина (заједно са неизјашњенима и непознатима) опао је за 68.000, што указује на то да је ова категорија становништва изложенија и у већој мери погођена негативним демографским кретањима. Све то на свој непосредан или посредан начин утиче на остваривање Уставом и законима загарантованих колективних и индивидуалних права у области културе, образовања и информисања на матерњем језику и у области службене употребе језика и писма, у којима се конзумирање појединих права везује за бројно стање или процентуално учешће припадника националних мањина у укупном становништву;
- готово се у свакој озбиљнијој анализи констатује да је наш нормативни оквир за заштиту права и слобода припадника националних мањина на завидном нивоу, да уставне гаранције и законска решења одговарају највишим европским стандардима и пружају довољно могућности за остваривање и неговање језичког, културног и верског идентитета сваког појединца. Изменама и допунама Закона о заштити права и слобода националних мањина, те Закона о националним саветима националних мањина отклоњене су неке недоумице које су се раније јавиле у пракси, изменама Закона о матичним књигама уведена је опција уписа националне припадности у матичне књиге, а тумачењем Министарства за државну управу и локалну самоуправу и могућност издавања двојезичких извода из матичних књига. Међутим, норме које се односе на права националних мањина се налазе и у низу других закона, те одсуство њихове кодификације утиче на ефикасност примене, нарочито када се решења у различитим правним актима не подударaju;
- у оквиру система образовања, васпитно образовни рад се изводи и на језицима националних мањина, а где таква настава није организована, омогућено је изучавање матерњег језика са елементима националне културе. Бројније националне заједнице већ традиционално имају изграђену мрежу образовних установа на свим нивоима. Тешкоће се јављају због недостатка стручног кадра за извођење наставе на мањинском језику, недостатка одговарајућих учбеника (нарочито за средње стручне школе), али и због све мањег броја ученика и све мање заинтересованости за похађање наставе на мањинском језику;

- информисање на језицима националних мањина у АП Војводини има вишедеценијску традицију. Поред штампаних медија, јавни сервис обезбеђује информисање на скоро свим мањинским језицима, у обиму који је пропорционалан броју слушалаца, односно гледалаца. Проблеми који се наводе тичу се евентуално непопуларних термина, недовољно јаког сигнала или непотпуне територијалне покривености емитовања. Публици данас стоје на располагању и нови облици информисања преко интернета и савремених начина комуникације;
- примарни циљ сваке националне заједнице је да очува, негује и представи своју културу, традицију и обичаје као битна обележја свог националног идентитета, што доказује и велики број активних организација, удружења и других облика асоцијација културе. Међутим, област културе је стално суочена са недостатком новца, што покрајински секретаријати задужени за област културе и за област националних мањина покушавају да ублаже редовним додељивањем буџетских средстава за редовну делатност, манифестације и инвестициона улагања мањинских институција културе. Средства се додељују путем конкурса, транспарентно и на основу мишљења националних савета. Посебно се суфинансирају пројекти који подстичу да се културни живот ствара и одвија на што више језика, да се илуструје богатство и виталност различитих култура, да се избегне затварање у националне оквире и да се афирмише мултикултуралност, при чему ниједна национална култура не губи своју особеност, аутентичност и аутохтоност;
- велика пажња се посвећује остваривању језичког идентитета. Од 45 јединица локалне самоуправе у покрајини само у пет општина поред српског није у службеној употреби и неки језик националне мањине. Вршење надзора над овом области на територији покрајине поверено је Покрајинском секретаријату за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, који то овлашћење и дужност обавља у складу са својим годишњим планом, издаје решења, налаже отклањање неправилности и редовно извештава о стању на терену. Проблеми који се јављају су у извесној мери повезани са недостатком стручних кадрова, непознавањем сопствених права међу самим припадницима националне мањине или олаким одустајањем од њиховог остваривања, а само изузетно са опструкцијом од стране администрације;
- усвајањем Акционог плана за преговарачко поглавље 23 Република Србија је потврдила своје стратешко опредељење унапређења институционалног и законодавног оквира у области основних људских и мањинских права и слобода. Омбудсману припада важна улога да праћењем стања у овој области, указивањем на појаве и давањем препорука допринесе што ефективнијем остваривању мањинских права.

ГОВОР МРЖЊЕ

Полазећи од чињенице да се говором мржње сматра такав говор који подрива темељне норме људских права и демократије, или изазива и подстиче мржњу или насиље против одређене групе, Омбудсман је у првој половини 2019. године на основу својих овлашћења спровео истраживање и од надлежних институција прикупио релевантне информације које се односе на тему говора мржње. Из добијених одговора могу се извући одређени закључци о врсти и учесталости појава и догађаја који се могу окарактерисати као говор мржње.

- Проблем увредљивих порука графита мржње се не сме занемарити и не може се третирати искључиво као комунални проблем, већ се на њега мора гледати као на чин мржње и неретко позив на насиље. Подаци указују на то да се аутори порука са дискриминаторним садржајем ретко откривају и приводе.

- Различити облици сарадње надлежних органа и институција могу да се огледају у заједничком организовању предавања и других манифестација на тему осуде свих видова мржње и говора мржње. Заједничким и координисаним деловањем свих релевантних актера могу се предупредити даљи облици говора мржње и ширење дискриминације према рањивим групама, према којима су у већини случајева графити мржње и усмерени и упућени (Роми, припадници ЛГБТ популације, припадници националне мањине, организације који се баве заштитом људских права).
- Омбудсман скреће пажњу на потребу обавезног уклањања графита мржње са јавних површина у што је могуће краћем времену и подржава став локалних самоуправа да је потребно појачати видео надзор појединих објеката и уредити напуштене објекте.
- Потребно је спровођење координисане акције у свим локалним самоуправама на територији АП Војводине у циљу едукације запослених, који подразумева упознавање са свим релевантним прописима и мерама који се тичу забране говора мржње и дискриминације ради њихове ефикасне примене у пракси.

ПРИМЕРИ ПРИТУЖБИ

У области заштите права националних мањина током 2019. године формирано је 22 предмета. Притужбе се односе на област службене употребе језика, на дискриминацију по основу националне припадности, област информисања у мањинским медијима, образовања на језицима националних мањина и довођења у неравноправан положај.

ПРИМЕР

Омбудсману обратила се П.К. притужбом у којој указује на проблем око примене афирмативних мера. Подносиатељка притужбе наводи да се на Природно-математички факултет уписала као редован студент на буџет, као Српкиња, истичући да је одмах након сазнања за афирмативне мере за припаднике ромске националне мањине желела да се упише као ромкиња, што није прихваћено. Додаје да је још тада прибавила сву потребну документацију за примену афирмативних мера, али је њена молба за примену истих приликом уписа на другу годину студија поново одбијена. Истиче да ова одлука доводи у питање њено даље школовање, пошто јој недостаје 1 бод да се упише на буџет (остварила је 47 ЕСПБ), да потиче из социјално угрожене породице, да за самофинансирање немају средства, при чему би се као студент припадник ромске националне мањине могла уписати са 36 ЕСП бодова.

Кандидати, припадници ромске националне мањине могу конкурисати за упис на високошколске установе користећи Програм афирмативних мера уписа које је донела Влада Републике Србије, а које спроводи Министарство просвете, науке и технолошког развоја у сарадњи са Националним саветом ромске националне мањине. Овај програм подразумева подршку кандидатима приликом уписа на студијски програм, као и током студија. Упис на високошколску установу на основу Програма афирмативне мере уписа припадника ромске националне мањине у оквиру квоте која је одобрена Одлуком Владе за ову афирмативну меру може да оствари студент који је положио пријемни испит.

Полazeћи од горе наведеног Омбудсман је затражио изјашњење Природно-математичког факултета Универзитета у Новом Саду. Позивајући се на одредбе Закона о високом образовању, као и на подзаконске акте који регулишу питање уписа по афирмативним мерама у изјашњењу Природно-математичког факултета се истиче да се Програмом афирмативне мере уписа припадника ромске националне мањине утврђује да се приликом уписа на више године студија студенти који су уписани на основу наведеног Програма у статусу студената који се финансирају из буџета, уколико остваре

36 ЕСПБ у складу са Законом о високом образовању, не рангирају се са осталим студентима, већ задржавају статус студената који се финансирају из буџета. Додаје се да је високошколска установа дужна да у свом информационом систему води евиденцију о студентима који су кроз Програм афирмативне мере уписали прву годину студија и остварили право на финансирање из буџета.

Имајући у виду услове прописане Програмом афирмативне мере уписа припадника ромске националне мањине, према којима се студенти могу уписати на вишу годину студија у статусу студента који се финансирају из буџета уколико остваре 36 ЕСПБ, те **уколико су уписани у прву годину основних академских студија на основу Програма афирмативне мере уписа припадника ромске националне мањине**, Омбудсман је закључио да у горе наведеном случају није дошло до повреде људских права у примени афирмативних мера.

ПРИМЕР

Омбудсману се обратио Ј. О. (општина Алибунар), молбом за помоћ да његов син своје даље школовање настави на матерњем румунском језику. У поднеску је истакао да је његов син наставу у основној школи похађао на румунском језику. У време подношења притужбе Д. је похађао први разред средње школе, трогодишњи образовни профил, на српском наставном језику, пошто је на завршном испиту остварио 49,1 бодова па је био принуђен да упише неки трогодишњи образовни профил. Будући да трогодишњи средњошколски образовни профил на румунском наставном језику не постоји у Републици Србији, Д. је уписао наведени образовни профил на српском наставном језику.

Ј.О. је навео да је његов син тешко поднео чињеницу што школовање није могао да настави са својим дотадашњим школским друговима који су сви уписали образовни профил на румунском наставном језику, истичући да још већи проблем представља то што Д. слабије говори српски језик, због чега отежано прати наставу и има великих тешкоћа у комуникацији са наставницима и друговима из одељења, а као резултат свега добио је доста слабих оцена.

Омбудсман се дописом обратио Школској управи у Зрењанину, у којем је изнео став да је образовање на матерњем језику од непроцењиве вредности, те да непун 1 бод, колико је овом ученику недостајао, не би требало да представља препреку за остваривање овог основног мањинског права. Омбудсман је указао на чињеницу да школовање на матерњем језику несумњиво доприноси очувању и неговању етничке посебности, развоју комуникационих вештина и стручних компетенција. Имајући у виду све предности школовања на матерњем језику, Република Србија је ово право националних мањина уградилa у сам Устав, али и у законе које регулишу ову материју.

Полазећи од својих овлашћења која се односе на заштиту и унапређење права националних мањина, Омбудсман је Школској управи у Зрењанину упутио молбу да размотри могућност да Д. О. своје школовање настави на матерњем језику, односно да се са трогодишњег образовног профила на српском наставном језику пребаци на четворогодишњи образовни програм на румунском наставном језику у Алибунару.

Упркос молби која је упућена Министарству просвете, науке и технолошког развоја, Школска управа у Зрењанину, овај орган није известио Омбудсмана о ставу Министарства по горе изнетом случају.

ПРИМЕР

Б.Ф. је Омбудсману поднео притужбу због ускраћивања права на равноправну употребу језика и писма националних мањина који су у службеној употреби у локалној самоуправи. Подносилац притужбе је истакао да се његов син са својом вереницом у јануару пријавио за закључивање брака крајем маја, при чему су се изричито изјаснили да желе да се процедура спроведе на мађарском језику, у вези чега је поступајући матичар дао потврдан одговор. Два дана пре заказаног термина венчања од стране матичарске службе су обавештени о томе да из здравствених разлога није могуће обавити чин венчања на мађарском језику, осим ако младенци сами не обезбеде преводиоца, о чему

наредног дана треба да обавесте матичара. Б.Ф. је од Омбудсмана тражио помоћ у решавању насталог проблема, тражећи да се сагласно захтеву од пре пет месеци обезбеди закључивање брака на захтеваном мањинском језику.

Имајући у виду потребу хитности у горе наведеном случају Омбудсман се определио за прикупљање информација телефонским путем. Приликом контактирања подносиоца притужбе Омбудсман је дошао до сазнања да је надлежна матичарска служба одсека за грађанска стања на инсистирање будућих младенаца на задовољавајући начин решила проблем обављања процедуре склапања брака на мађарском језику (у ствари двојезично) обезбеђивањем присуства двоје матичара и упоредним читањем текста на оба језика.

Имајући у виду горе наведено Б.Ј. је и писменим путем обавестио Омбудсмана о томе да повлачи своју притужбу, пошто је надлежни орган у току поступка отклонио повреду права. Омбудсман је става да су органи управе дужни самоиницијативно, по службеној дужности решавати евентуалне проблеме око примене права на службену употребу мањинског језика, без довођења грађана у ситуацију да се боре за остваривање права која су им позитивним прописима загарантована.

ПРАВА ДЕТЕТА

Ова извештајна година протекла је у обележавању значајног јубилеја у области заштите права детета – **30 година од усвајања Конвенције Уједињених нација о правима детета.**

Најзначајнији и најшире прихваћен међународни документ о правима детета почива, између осталог, на сагласности свих држава чланица на томе да породици, као основној јединици друштва и природној средини за развој и благостање свих њених чланова, а посебно деце, треба да буде пружена неопходна заштита и помоћ како би могла у потпуности да преузме одговорности у заједници. Истовремено, потписнице Конвенције сагласне су да дете, у циљу потпуног и складног развоја личности, треба да расте у породичној средини, у атмосфери среће, љубави и разумевања, да дете треба да буде у потпуности припремљено да живи самостално у друштву и да буде васпитано у духу мира, достојанства, толеранције, слободе, равноправности и солидарности.

Овлашћење Аутономне покрајине Војводине да у оквиру надлежности старања о остваривању људских права и права националних мањина, утврђује и обезбеђује виши степен заштите породице и права деце, представља област од нарочитог значаја за Републику Србију.

Искуство Омбудсмана у области рада по притужбама, у раду и сарадњи с органима јавне власти, установама, другим институцијама и организацијама цивилног друштва, у спровођењу истраживања и кампања образовања о људским правима, кроз континуирано праћење примене међународних стандарда из области права детета, показало је и ове године да постоје бројни проблеми у примени принципа и одредаба Конвенције и велики простор за унапређење заштите права детета у свим областима живота.

У 2019. години због могуће повреде права детета Омбудсману се укупно обратило 115 грађана, од којег броја је формирано 62 предмета а у 16 случајева покренут је поступак по сопственој иницијативи на основу сазнања из других извора.

ПРАВО НА ПОРОДИЧНОПРАВНУ И СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ

Право је родитеља и њихова дужност да се старају о детету пре свих. Међутим, ово право постоји само у мери која је потребна за заштиту личности, права и интереса детета. У случају да родитељ злоупотребава или грубо занемарује дужности из садржине родитељског права, може бити потпуно лишен овог права.

Родитељи врше родитељско право заједнички и споразумно када живе заједно, али и онда када не воде заједнички живот, а закључили су споразум о заједничком вршењу родитељског права. Омбудсман се у раду по притужбама најчешће среће са ситуацијом у којој се родитељи у поступку развода брака споразумеју о томе да се заједничко дете (или деца) повери на вршење родитељског права једном родитељу и уреди се начин одржавања личних односа детета с другим родитељем, а потом услед проблема у вези с реализацијом виђања детета с родитељем с којим не живи.

Последице развода брака, као комплексног психо-социјалног феномена који најчешће подразумева и нарушено индивидуално и партнерско функционисање родитеља, рефлектују се на породицу као целину, а пре свега на децу.

Као што је препознато и претходних година, комуникацију међу бившим супружницима најчешће одликују конфликти, неспремност на сарадњу и немотивисаност за постизање договора у вези са заједничком бригом о деци. Брачне несугласице понекад достигну висок ниво озбиљности, а у таквим ситуацијама добробит деце најчешће остаје у другом плану.

Право сваког детета је да одржава контакт са оба родитеља, а одговорност за његово неостваривање, поред родитеља који то онемогућава, свакако сноси и орган старатељства уколико није правовремено предузео све неопходне мере ради остваривања овог права детета. У том погледу, Омбудсман је и током ове извештајне године, у сваком појединачном случају када ниједна од примењених мера органа старатељства није давала очекиване резултате, а оба родитеља се понашала на начин који негативно утиче на емоционални развој детета и који није у његовом најбољем интересу, предлагао Покрајинском секретаријату за социјалну политику, демографију и равноправност полова да у складу с надлежностима изврши надзор над стручним радом органа старатељства. Секретаријат је, у случајевима где је постојао очигледан основ за поступање, наложио надлежним центрима за социјални рад спровођење мере које подразумевају реализацију активности које имају за циљ кориговање родитеља у вршењу родитељске дужности, а све с циљем да се заштити интерес деце и оствари њихово право да имају контакте и с родитељем са којим не живе, у складу с правноснажним судским пресудама.

Омбудсман и ове године понавља да непоштовање и неизвршавање судских пресуда у вези са поверавањем детета једном од родитеља и регулисањем модела виђања са родитељем са којим не живи и даље представља велики проблем, а кажњавање родитеља због непоступања по налозима суда, одбијања сарадње са надлежним органима и спречавања сваког покушај извршења наложених мера веома је благо и неделотворно, што пре свега доводи у питање најбољи интерес детета као правни стандард који је увек у првом плану када се одлучује о заштити права и интереса детета.

Значајно је напоменути да је током 2019. године, Омбудсман уочио значајан број обраћања очева, а садржина поднетих притужби у највећем броју односила се на њихово незадовољство поступањем институција (најчешће органа старатељства и правосудних органа) и неповерење у рад стручних радника у поступцима пружања услуга породично-правне заштите.

Као пример позитивне праксе, Омбудсман наводи поступање по притужби у којој подносилац изразио незадовољство радом надлежног органа старатељства током пружања услуга породично-правне заштите. Након обраћања Омбудсмана, Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова је на основу сагледаних околности и утврђених пропуста у раду наложио мере центру за социјални рад. Секретаријат је доставио Омбудсману информације о току спровођења наложених мера, односно о постигнутим резултатима. У том погледу, према тврдњама Центра, подносилац притужбе и његова бивша супруга показали су отвореност и спремност да сарађују са органом старатељства и у складу с планом услуга, редовно су одлазили у Саветовалиште за брак и породицу. У извештају Саветовалишта посебно је истакнута мотивисаност за сарадњу и висок степен кооперативности оба родитеља, те је саветодавно - терапијски процес успешно реализован, а све с циљем адекватног вршења њихове родитељске улоге. У том смислу, дете остварује свакодневне контакте с оцем, у складу с постигнутим договором.

Окупираност родитеља свакодневним животним проблемима неретко има утицаја на квалитет породичног живота и односа према деци. Немаштина у великој мери утиче негативно на способност старања о деци и значајан фактор слабења родитељских компетенција, што у неким случајевима доводи до **измештања деце из биолошке и њиховог смештања у хранитељску породицу**. Обавеза је државе да, у случају када су материјалне тешкоће претежно узрок егзистенцијалних проблема породице, предузме одговарајуће мере и пружи подршку породици, поштујући право сваког детета на живот уз

родитеље. Истовремено, смисао и значај постојања хранитељства као мере заштите потврђује се сваки пут када се утврди постојање оправданих разлога за измештање деце из биолошке породице, пре свега у ситуацији када о деци заиста нема ко да брине, односно када се породица суочава са изазовима због којих родитељи нису у стању да пруже адекватну бригу својој деци. Питање избора хранитеља, њихове едукације и компетенција у односу на дужност која им је поверена морају бити јасно дефинисана, с циљем да се деци у хранитељским породицама обезбеди безбедно окружење, адекватан надзор и задовољење њихових узрасно - развојних потреба.

Омбудсман наглашава да хранитељство не сме бити трајна замена за биолошке родитеље, већ вид привремене заштите деце и подршке породици. Због тога је неопходно да стручни радници континуирано пружају подршку родитељима како би стекли увид у сопствене пропусте и понашања и евентуално преузели одговорност за измештање детета из породице. У том погледу, потребно је биолошкој породици пружити адекватну психосоцијалну, едукативну, здравствену, правну и економску подршку. Према томе, поред обавезе да стручни радници, током праћења и стицања увида у остваривање сврхе хранитељства у појединачним случајевима, сагледају актуелне потребе и промене у хранитељској породици, те континуирано врше проверу капацитета и компетенција хранитеља у односу на дужност која им је поверена, с циљем реализације предвиђеног плана услуга и мера заштите, а пре свега с циљем да се детету осигура стабилно и сигурно окружење и да његове узрасно-развојне потребе на адекватан начин буду задовољене, важно је да током трајања хранитељства, улога родитеља буде препозната и дефинисана, као и да се предузимају потребне мере с циљем стварања повољних услова за повратак деце у биолошку породицу. Искуство Омбудсмана указује на то да је пракса надлежних институција неретко другачија, те да изостаје подршка родитељима/старатељима или обезбеђивање других видова заштите детета без одговарајућег родитељског старања, као што је усвојење. Последично деца остају у хранитељским породицама значајно дуже од прописаних оквира и супротно њиховим најбољим интересима.

Низак животни стандард становништва и висок ризик од сиромаштва, посебно погађају децу као једну од најосетљивијих друштвених група и имају велики утицај на остваривање **права детета на одговарајући животни стандард**. Сиромаштво је комплексан проблем, а сиромашне породице, поред недовољних прихода за задовољење основних егзистенцијалних потреба, суочавају се најчешће са проблемима везаним за (не)одговарајуће стамбене услове, адекватан приступ социјалној заштити, остваривање највишег степена здравствених услуга, као и право на квалитетно образовање. Сиромаштво стога није само егзистенцијално питање одређеног дела друштва, већ проблем који структурално води дискриминацији, преносећи се са генерације на генерацију и остављајући последице на целокупан друштвени развој и његову одрживост. Сиромаштво вишеструко утиче на децу остављајући трајне последице по целокупан развој детета - здравље, физички, ментални, емоционални, социјални и духовни развој и једна је од највећих претњи остваривању права детета, а посебно **права детета на опстанак, живот и развој**, као принципа гарантованог Конвенцијом Уједињених нација о правима детета.

У пракси Омбудсмана, овај вид проблема највише погађа децу у ромским насељима, децу са сметњама у развоју, инвалидитетом, хроничним и тежим акутним болестима. Мере и капацитети институција и установа у области социјалне заштите да одговоре на потребе ове деце и заштите њихова права, Омбудсман процењује као недовољне и неодговарајуће. Недовољан број запослених у социјалној заштити, преоптерећеност стручних радника послом, неефикасна и преобимна администрација, као и неразвијене услуге у заједници умногоме се одражавају на стање права детета и могућности њиховог унапређења и заштите.

Озбиљан недостатак система социјалне заштите јесте **неразвијеност капацитета за подршку и заштиту деце са вишеструким сметњама и тешкоћама у менталном и физичком здрављу**, а која су због неадекватног родитељског старања издвојена или их је потребно издвојити из биолошке породице.

Омбудсман је континуирано указивао на овај проблем и на могућност да се актуелно, док се не развију одрживији видови подршке и заштите и не пронађу квалитетнија решења која ће бити у најбољем интересу детета, деца у оваквој ситуацији збрињавају у установама социјално-здравствене заштите. Међутим, иако је Законом о социјалној заштити прописана могућност оваквог начина збрињавања корисника, констатовано је да на територији Републике Србије још увек није установљена ниједна установа овог типа.

Истовремено и органи старатељства истичу да је ово један од већих проблема у њиховом поступању, да се број деце која се налазе у оваквој ситуацији из године у годину повећава, те да им је неопходна подршка доносиоца одлука и ширег система како би адекватно одговорили на потребе ове деце. Омбудсман је у току извештајне године више пута позван од стране различитих центара за социјални рад, да помогне у решавању оваквих проблема. Од Омбудсмана тражени су савети и предлози за одређивање даљег третмана у раду са децом из наведене групе корисника, будући да је већина под непосредним старатељством центра за социјални рад. Неретко, ова деца бивају укључена у психијатријски третман због аутодеструктивног понашања (покушај суицида), а такође су евидентирани и као малолетни починиоци кривичних дела. Центри за социјални рад због специфичности и комплексности проблема континуирано налазе на тешкоћу да обезбеде одговарајућу заштиту деци у хранитељским породицама или да им обезбеде адекватан смештај у оквиру постојеће мреже здравствених установа и установа за смештај деце и омладине на територији Републике Србије.

Омбудсман као пример наводи проблем у вези са заштитом и збрињавањем детета Б.Ј, о којем је обавештен у септембру месецу 2019. године, приликом учешћа на конференцији случаја у Дечјем селу „Др Милорад Павловић“ у Сремској Каменици, а коју је, као надлежни орган старатељства, организовао Центар за социјални рад у Руми. Наиме, поменути центар континуирано налази на тешкоћу да збрине дете Б.Ј. у оквиру постојеће мреже установа социјалне заштите за смештај деце и омладине на територији Републике Србије, с обзиром на то да су стручни тимови свих релевантних установа донели одлуке којима одбијају њен пријем.

Будући да се од 2017. године налази на листи чекања за пријем у „Установу за децу и младе“ у Сремчици, надлежни орган старатељства је, поступајући у складу с препоруком Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова, реализовао привремени смештај детета у Дечјем селу „Др Милорад Павловић“ у Сремској Каменици. Према мишљењу, како органа старатељства, тако и запослених у Дечјем селу, даљи боравак Б.Ј, услед њеног здравственог и психо - социјалног стања, у поменутој установи високо је ризичан и по безбедност ње саме и по сигурност других штићеника и особља дома, а Б.Ј. укључена је и у психијатријски третман због аутодеструктивног понашања. Омбудсман се због озбиљности актуелно описане ситуације, која захтева ургентно решавање питања смештаја овог детета, обратио Заштитнику грађана Републике Србије, с молбом да у складу с овлашћењима предузме све расположиве мере, а с циљем смањења постојећих ризика и обезбеђивања адекватног смештаја детету Б.Ј. Поступак је још увек у току.

Омбудсман истиче да је реч о друштвеном проблему који захтева хитно реаговање доносиоца одлука на свим нивоима и заједничку акцију свих система – социјалног, образовног, здравственог, цивилног сектора и јединица локалне самоуправе. Неразвијеност услуга у заједници, услуга подршке биолошкој породици, обезбеђивање квалитетних хранитељских услуга, ограничени капацитети центара за социјални рад и установа социјалне заштите, неумреженост система и услуга тамо где постоје, али и недовољна стручност и компетенције запослених у образовању, здравству и социјалној заштити да препознају и адекватно одговоре на потребе ове деце, неки су од проблема који онемогућавају адекватну

заштиту деци у наведеним ситуацијама. Омбудсман указује на то да је реч о проблему који је неопходно сагледати у најширем контексту и за који одржива решења треба тражити у ангажовању целокупне заједнице и обезбеђивања превентивних облика заштите усмерених на подршку деци у ризику и њиховим биолошким породицама, уз истовремено тражење решења за заштиту деце којој је потребно збрињавање ван породице.

Имајући у виду значај питања заштите деце и младих с тешкоћама и поремећајима менталног здравља, Омбудсман сматра да се једино континуираном сарадњом свих надлежних институција, при чему би свака требало да користи своје ресурсе, могу постићи резултати у погледу обезбеђивања адекватног збрињавања ове групе корисника, у складу с њиховим развојним потребама, а све с циљем генералног унапређивања система социјалне заштите.

ПРАВО НА ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ

Конвенција о правима детета прописује **право детета на уживање највишег остваривог здравственог стандарда и на капацитете за лечење и здравствену рехабилитацију**. Уставом Републике Србије такође је гарантовано право на здравље и здравствену заштиту као основно људско право. У складу са Породичним законом, дете има право на обезбеђење најбољих могућих здравствених услова за свој правилан и потпун развој.

С обзиром на информације добијене током теренских посета установама социјалне заштите о све већем броју деце са вишеструким поремећајима у понашању смештеним у установе домског смештаја за децу без родитељског старања, а имајући у виду напоменуто немогућност истих да овакву децу адекватно збрину, Омбудсман је посебну пажњу посветио питању остваривања **права детета на ментално здравље**.

У оквиру обављања послова Националног механизма за превенцију тортуре, тим који су чинили представници Заштитника грађана, Омбудсмана, као и лекар специјалиста психијатрије, представник удружења Међународна мрежа помоћи, посетио је Клинику за психијатрију Клиничког центра Војводине. С обзиром на специфичне околности у којима функционише Одељење за дечју и адолесцентску психијатрију, оличене у хетерогености деце која су заједно на лечењу, што подразумева припаднике оба пола, децу и адолесценте значајно различите старосне доби (од три до 24 године) и утврђених менталних сметњи другачијих карактеристика, неадекватност просторних и материјалних услова на одељењу у непосредној је вези са степеном остваривања и заштите права ове деце на достојанство личности, права на приватност, а најпре са ефикасношћу здравствене заштите која им се пружа.

Омбудсман је проценио да је неопходно извршити нужне грађевинске радове, како би се обезбедило адекватно одвајање од одељења дечје неурологије, те евентуално проширио простор психијатрије и обезбедила боља одвојеност између мушке и женске собе, а посебно потпуна визуелна и звучна изолација просторије у којој се врши спутавање. Уз то, потребно је одредити одговарајући простор и термин у просторијама дневне болнице за здравствене услуге које се пружају деци пацијентима која се не налазе на стационарном лечењу.

Посебно сложени случајеви који су се пред Омбудсманом нашли током 2019. године, тicali су се наизглед конфликтних ситуација непомирљивости и питања приоритета права детета на здравствену заштиту у односу на право детета на образовање, право на приватност и достојанство, те права на партиципацију, за које је било нужно изнаћи адекватна решења, сагласно принципима универзалности, недељивости и међусобне зависности људских права, а пре свега у најбољем интересу детета.

Као пример наведеног износимо обраћање Школске управе Нови Сад ради добијања савета о начину на који основне школе треба да поступају у случајевима када **родитељи деце, која се школске 2019/2020. године уписују у први разред, нису омогућили њихову вакцинацију у складу са утврђеним календаром имунизације.**

Зајемчено право детета на основно образовање остварује се извршавањем законске обавезе основне школе да упише свако дете одговарајућег старосног доба са свог подручја. Остале одредбе општег акта који уређује упис у школу садрже додатне, афирмативне мере, као што су провера спремности за полазак у школу и претходна провера знања, које се предузимају како би се омогућио ефикаснији упис деце из осетљивих друштвених група, упис деце са подручја друге школе и упис млађе односно старије деце од прописаног старосног опсега. Оваквим решењима настоји се приближити концепту безусловности уписа у основну школу, с обзиром на прокламовану обавезност и бесплатност основног образовања. У том смислу, једини облик рестрикције приликом уписа представља институт одлагања уписа, и то најдуже до годину дана, само у изузетним случајевима и када је то у најбољем интересу детета.

Сагласно наведеном, не постоје законске сметње да у основну школу буде уписано дете чији је родитељ, односно други законски заступник, одбио његову обавезну имунизацију, односно које нема евидентирану извршену вакцинацију сагласно прописаном календару имунизације или потврду о постојању контраиндикације за имунизацију. Законска одредба која, као део документације потребне за упис, захтева прилагање доказа о здравственом прегледу детета, не искључује могућност уписа детета када овај доказ не садржи неки од наведених елемената који се односе на имунизацију, односно уколико садржи извештај и констатацију лекара да је имунизација одбијена. Како се у периоду пре уписа у први разред основне школе, сагласно календару имунизације, спроводи ревакцинација (друга доза) против малих богиња, заушака и рубеле, применом ММР вакцине, овакав став може се извести и из одредбе општег акта по којој се ова имунизација, изузетно, може спровести и у току првог разреда основне школе.

С друге стране, спровођење мера заштите становништва од заразних болести законом је утврђено као приоритет у односу на спровођење осталих мера у области здравствене заштите, те је обавезна имунизација (у коју је уврштена и ревакцинација применом ММР вакцине) дефинисана као имунизација лица одређеног узраста, као и других лица одређених законом, коју лице које треба да се имунизује, као ни родитељ, не може да одбије, осим у случају постојања медицинске привремене или трајне контраиндикације. Обавезна имунизација посебно је предвиђена као неопходан услов за боравак деце у предшколским и школским установама. Боравак невакцинисаног детета у школи непосредно угрожава право на живот, опстанак и развој све деце. Како је исто резултат занемаривања родитељских дужности да се старају о животу и здрављу и да обезбеде основно школовање детету, у случајевима када ученик уписан у први разред, на дан поласка у школу није вакцинисан, односно није утврђена контраиндикација за имунизацију, о чему је доказе дужан да достави родитељ, школа треба да предузме одговарајуће мере.

Пропуштање родитеља да обезбеди услове за правилан развој детета, а што може да наруши његово здравље, представља облик занемаривања и немарног поступања. Школа је дужна да упозна ове родитеље са њиховим правима, обавезама и одговорностима, а родитељи су дужни да, у најбољем интересу свог детета, сарађују са школом. Уколико оваква сарадња изостане, школа треба да предузме прописане интервентне активности сагласно правилима важећег протокола, а како закон изричито предвиђа да ће се родитељ, односно други законски заступник детета који одбије обавезну имунизацију детета казнити за прекршај, и да поднесе захтев за покретање прекршајног поступка.

Република Србија, као држава чланица Конвенције Уједињених нација о правима детета, дужна је да предузме све потребне мере како би се обезбедила заштита детета од свих облика дискриминације или казне засноване на статусу, активностима, израженом мишљењу или убеђењу родитеља, те заштита детета од свих облика насиља, повреда или злоупотребе, занемаривања или немарног односа, малтретирања или експлоатације, док је на бризи код родитеља. С обзиром на то да обавља делатност

од непосредног друштвеног интереса те представља институцију од пресудног значаја за добробит и развој детета, Омбудсман сматра да предузимање наведених мера није могућност, већ обавеза основне школе.

ПРАВО НА ОБРАЗОВАЊЕ

Конвенција о правима детета налаже државама да, у циљу постепеног постизања права на образовање на основу једнаких могућности, обезбеде обавезно и бесплатно основно образовање за сву децу. Циљеви образовања, осим развоја дететове личности, талента и менталних и физичких способности до крајњих граница, јесу и припрема детета за активан живот у друштву и неговање поштовања код детета према родитељима, његовом културном пореклу, језику, вредностима, као и вредностима и културном пореклу других. Дисциплина у образовним установама мора се спроводити на начин примерен људском достојанству детета.

На основу праксе у раду по притужбама, јасно је да постоји велики простор за унапређење права детета на образовање, посебно у делу који се односи на доступност квалитетног образовања деци из осетљивих група – деци са инвалидитетом, сметњама у развоју, здравственим проблемима, деци из материјално и социјално угрожених породица. Уз то, и поступање установа у случајевима вршњачког насиља и заштите деце од насиља, злостављања и занемаривања, потребно је континуирано унапређивати.

Насиље, злостављање и занемаривање деце је општи проблем, свакодневно присутан у свим сегментима њиховог живота и представља општу повреду њихових права прописаних Конвенцијом. Ни 2019. година није била изузетак када је реч о проблему вршњачког насиља у школи. Иако је физичко насиље најчешћи вид агресивности усмерене на друге, није занемарљив ни број случајева психичког, али и других облика насиља. Пракса Омбудсмана говори да надлежни у установама образовно-васпитног система, неретко откривају случајеве и приступају решавању проблема вршњачког насиља у тренутку када оно већ кулминира.

Према мишљењу Омбудсмана, континуирано присутан проблем насиља захтева озбиљнију пажњу и ангажовање свих одговорних актера у погледу васпитања и образовања деце, пре свега њихових родитеља, па и свих одговорних органа у образовно – васпитним установама. Омбудсман годинама апелује на директоре установа, педагошко – психолошке службе и тимове за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања, да у сваком појединачном случају насиља реагују правовремено и у складу са Протоколом за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања и Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање. Омбудсман посебно инсистира на спровођењу мера и активности које би за циљ имале генералну превенцију насиља у будућности и обезбеђивање највишег степена заштите деце/ученика. Указивано је и на важност успостављања и остваривања сарадње између школе и родитеља, путем отворене, континуиране двосмерне комуникације, засноване на поверењу и међусобном уважавању (која најчешће изостаје), а све с циљем да се поступа у најбољем интересу ученика.

Омбудсман је посебно апеловао на педагошко - психолошке службе у школама, које су у обавези да континуирано прате и анализирају ситуацију у школи, те да интензивираним саветодавним радом пружају стручну помоћ и подршку и ученицима, али и наставном особљу када за то постоји потреба. Због уочене неспремности за сарадњу с другим органима у локалној заједници, Омбудсман је саветовао школе да би - сваки пут када процене да је то потребно - требало да обавесте и укључе у рад друге органе и установе (центар за социјални рад, дом здравља, полицијску управу и друге), како би се пружила најбоља заштита ученицима.

Један од примера позитивне праксе јесте случај када је Омбудсман путем писаних и електронских медија дошао до сазнања о проблему у вези са вршњачким насиљем у ОШ „Чаки Лајош“ у Бачкој Тополи, на основу чега је покренуо поступак по сопственој иницијативи. Полазећи од озбиљности навода у медијима, а поступајући у најбољем интересу детета, Омбудсман је посетио Школу и обавио разговор са директорком и педагошкињом ове васпитно - образовне установе, као и са просветном инспекторком Општине Бачка Топола. Након обављеног разговора и непосредним увидом у релевантну документацију констатовано је да су и директорка и стручни органи Школе, укључујући Тим за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања, благовремено предузимали одговарајуће мере у оквиру својих овлашћења, а с циљем решавања описаног проблема. У том смислу остварена је конструктивна сарадња са родитељима и старатељима свих актера спорног догађаја, али и са другим одговорним установама и институцијама, које свака у оквиру својих надлежности и у складу с постојећим капацитетима предузимају одговарајуће мере како би се превазишао актуелни проблем.

Омбудсман је на своју и на иницијативу Заштитника грађана Града Новог Сада, организовао састанак на којем су присуствовали представници и представнице Градске управе за социјалну и дечју заштиту, Школске управе Нови Сад, Комисије за **процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке детету/ученику**, Основне школе „Прва војвођанска бригада“ Нови Сад, ШОСО „Милан Петровић“ и Предшколске установе „Радосно детињство“.

Повод за састанак било је разматрање препрека у остваривању **права детета на инклузивно образовање**, а које је Омбудсман идентификовао током поступања по притужбама грађана и по сопственој иницијативи. Састанак је био прилика да се на једном месту окупе стручњаци из институција од чијих одлука непосредно зависи начин остваривања права детета у оквиру образовног система, ради размене мишљења и искустава у вези с општим проблемима, али и конкретним случајевима који у стварности производе недоумице у вези са начином обезбеђивања заштите најбољег интереса детета.

Након десет година од увођења инклузије у образовни систем Републике Србије може се констатовати да су законом створени предуслови да сваком детету буду обезбеђене једнаке шансе за доступност образовању и васпитању и за развој система образовања прилагођеног различитим потребама детета и ученика, а с циљем обезбеђивања добробити и подршке целовитом развоју детета. У пракси, међутим, постоје препреке и проблеми који утичу на процес и развој инклузије, а пре свега на немогућност остваривања права детета у пуној мери. Неки од проблема које је Омбудсман идентификовао у својој пракси, кроз рад по притужбама грађана и у поступцима по сопственој иницијативи и истраживања примене закона, а на које су указали и присутни на састанку, су:

- Недостатак професионалних компетенција и недовољан број обученог кадра, те предрасуде и дискриминаторни вредносни ставови запослених према инклузији и деци с потребом за додатном подршком
- Недовољно развијен систем подршке и услуга – подршка педагошких асистената готово у потпуности изостала; услуга личног пратиоца недовољно регулисана, услови за обезбеђивање ове подршке неједнако обезбеђени у различитим срединама; лични пратиоци у пракси у великом броју случаја замењују други вид потребне подршке – медицинске интервенције, образовне подршке, тумача знаковног језика и слично; нерегулисан статус тумача знаковног језика; недовољна повезаност различитих нивоа образовања у циљу обезбеђивања несметане проходности детета и ученика кроз систем; недостатак финансијске, материјалне и других видова подршке јединица локалне самоуправе и заједнице; недовољно развијена интерсекторска сарадња унутар појединих и међу различитим системима

- Недовољни и неодговарајући капацитети установа у погледу броја запослених, просторних, материјалних и техничких услова
- Недовољан број запослених специјалиста – логопеда, дефектолога
- Дешава се да се захтевима родитеља и установа удовољава пре него да се обезбеди подршка у најбољем интересу детета
- Интерресорне комисије ретко обављају процену у природном окружењу детета (породица, вртићи, школски колектив)

Омбудсман посебно наглашава значај благовременог учачања потребе за подршком и обезбеђивања одговарајуће подршке детету што је раније могуће, те обезбеђивања веће повезаности и сарадње између различитих нивоа образовања, а у циљу обезбеђивања добробити и развоја детета и ученика и његовог несметаног кретања кроз образовни систем. Све установе образовно-васпитног система дужне су да обезбеде услове и подршку за свако дете/ученика да у складу с његовим потребама и најбољим интересима буде укључено у систем и несметано пролази кроз њега. Просторни капацитети, техничке могућности и сваки други вид недостатка или неодговарајућих ресурса у појединим установама, не смеју бити изговор и препрека за обезбеђивање образовања и васпитања у складу с потребама и добробити детета. У превазилажењу одређених тешкоћа и проблема у обезбеђивању одговарајуће подршке детету и ученику у остваривању права на образовање, од великог значаја је јасно дефинисана и координирана сарадња и повезаност образовно-васпитног система са другим системима, ресурсима у заједници и доносиоцима одлука на нивоу јединица локалне самоуправе, као и институцијама и доносиоцима одлука на покрајинском и републичком нивоу.

Омбудсман је изразио спремност да пружи подршку у обезбеђивању и успостављању координисаног рада установа и институција на нивоу АП Војводине ради унапређења положаја и права детета на образовање, те је предложио да се на будућим састанцима прецизније дефинишу даљи кораци и заједничко заступање права детета и промовисање инклузивног образовања. Мишљење Омбудсмана је да је потребно организовати додатне едукације стручњака на свим нивоима система образовања и васпитања, стручњаке из других система и институција, те да је потребно веће ангажовање на едукацији родитеља и заједнице у погледу значаја инклузије и инклузивног образовања, као и у пружању стручне и саветодавне подршке родитељима деце с потребом за додатном подршком у сваком конкретном случају.

Омбудсман је препоручио интерресорним комисијама да, увек када постоји дилема око доношења конкретне одлуке и када је јасно да би процена детета и ученика у његовом свакодневном окружењу (породица, вртић, школа, игралиште) била од значаја за формулисање мишљења, процена буде и обављена тамо.

Омбудсман је указао на дужност свих који доносе било какве одлуке у вези с правима детета, да се у сваком конкретном случају одреде за тумачење које је у највећој мери у најбољем интересу детета. Посебно је важно имати у виду да најбољи интерес детета у одређеној ситуацији није идентичан најбољем интересу другог детета или друге деце у истој ситуацији. Стога је неопходно свако дете посматрати као јединствено и најбољи интерес детета процењивати у сваком појединачном случају, спрам целокупних околности и контекста у којем се оно налази, уз континуиране процене интерсекторског тима и прилагођавање потребама детета током целокупног процеса његовог развоја. Када је реч о постојању законских одредби које се могу тумачити различито и када постоје практичне дилеме у вези с формулисањем коначног мишљења и одлуке, управо су принцип и право најбољег интереса детета ослонац који треба да усмерава процену и олакшава доношење одлуке. Сам процес доношења одлука треба да садржи процену могућег утицаја те одлуке на дете и његову добробит (у

датим околностима, али и дугорочно). Образложење одлуке (интерресорне комисије на пример) треба бити такво да се јасно види да су се доносиоци одлуке руководили принципом најбољег интереса детета, да је описано на који начин је он процењиван у односу на друге чиниоце и питања, који су критеријуми на којима почива и да је јасно видљиво да су разматрана сва могућа решења. С циљем остваривања пуне заштите и права детета, приликом сваког доношења одлуке неопходно је осигурати да се мишљењу детета посвети дужна пажња и да је из садржине мишљења очигледно да је оно узето у обзир.

ПОСЕТЕ УСТАНОВАМА ЗА СМЕШТАЈ ДЕЦЕ И МЛАДИХ НА ТЕРИТОРИЈИ АП ВОЈВОДИНЕ

Омбудсман је наставио и током 2019. године да посећује установе социјалне заштите за смештај деце и младих чији је оснивач АП Војводина и то: Дом за децу и омладину „Вера Радивојевић“ у Белој Цркви и Дечје село „Др Милорад Павловић“ у Сремској Каменици. Посета овим установама једна је од редовних активности у области заштите права детета током које институција стиче непосредан увид у услове живота у домовима, организацију и начин рада служби и запослених, односно степен остваривања права деце и младих.

Омбудсман је током посета информисан о нивоу задовољења узрасно - развојних потреба и степену пружања подршке корисницима. Посебна пажња посвећена је разматрању многобројних проблема са којима се свакодневно суочавају, чији узроци једним делом леже у недостатку материјалних средстава, те мањку броја запослених, пре свега васпитача и стручних радника, услед актуелне мере забране запошљавања, а због чега је отежано свакодневно функционисање домова. Као посебан проблем који их окупира током последњих година, укључујући мешовиту структуру корисника, проузроковану све већим бројем деце који захтевају психијатријски третман или константан надзор и негу стручних радника, као и здравствених радника, а услед извесних вишеструких поремећаја у развоју или функционисању.

Оно што издваја ове две установе од осталих установа за децу и омладину на територији АП Војводине је примена својеврсног бодовног система, који има за циљ мотивацију деце и младих за развој и унапређење њихових личних вештина и вредности, а остварење утврђених циљева доноси им и конкретне привилегије.

Важно је истаћи да је Дечје село „Др Милорад Павловић“ у Сремској Каменици, у погледу организације живота и рада у установи, јединствено и другачије од осталих установа са децу и омладину на територији АП Војводине, будући да је организовано на начин и по систему опонашања живота у породици. Ово подразумева живот хетерогене групе деце у десет кућа, од којих свака броји од осам до десет корисника и представља једну посебну целину, о којима брину васпитачи/це и неговатељи/це. Дечје село пружалац је и посебне услуге - становање уз подршку. Услуга се реализује у десет станова на територији града Новог Сада, а намењена је свим младим корисницима који излазе из система заштите, као и онима који студирају.

Током посета, Омбудсман је обавештен о активностима и пројектима планираним за реализацију у наредном периоду, с циљем унапређења живота корисника установа. То су пројекти који се односе на адаптацију и реконструкцију установа, односно проширење капацитета установа.

Општи је утисак и ове године да домови остварују задовољавајућу сарадњу са надлежним органима АП Војводине, градским и општинским органима управе, службама и установама, пре свега центрима за социјални рад, полицијским управама и њиховим организационим јединицама, домовима здравља и другим здравственим установама.

РЕАЛИЗАЦИЈА САРАДЊЕ С ДЕЧЈИМ СЕЛОМ „ДР МИЛОРАД ПАВЛОВИЋ“ У СРЕМСКОЈ КАМЕНИЦИ

Поступајући првенствено у најбољем интересу детета, Омбудсман је предложио закључивање Споразума о сарадњи с Дечјим селом „Др Милорад Павловић“ у Сремској Каменици, сматрајући да би заједничким деловањем, кроз практичну сарадњу и ангажовање запослених у институцији, могли допринети међусобној размени искустава и знања, а пре свега променама и унапређењу квалитета живота деце и младих у установи и њихових права.

У том смислу, реализација сарадње, с једне стране, имала је за циљ да се запослени у Омбудсману, својим активним учешћем, кроз непосредан контакт и у оквиру свакодневних животних активности, упознају са децом и младима који бораве у Дечјем селу и сазнају више о њиховим потребама и интересовањима, као и изазовима са којима се сусрећу током одрастања. Истовремено, то је била прилика за идентификацију постојећих проблема и разматрање евентуалних могућности за пружање правовремене подршке деци из осетљивих друштвених група и унапређење заштите њихових људских и дечијих права.

МЕДИЈИ

Омбудсман константно истиче улогу медија, који својим професионалним и етичким извештавањем могу значајно допринети едукацији јавности. Снажан утицај информација које медији свакодневно пласирају доприносе општем образовању деце, младих, родитеља, стручне и опште јавности, пошто их јавност најчешће безрезервно прихвата као проверене и тачне.

Медијско извештавање о случајевима кршења људских права од великог је значаја и за само поступање Омбудсмана, будући да овај орган, управо на основу сазнања из медијских извора, покреће поступке по сопственој иницијативи када оцени да постоји или је постојала повреда права грађана од стране органа управе. Међутим, Омбудсман перманентно указује и на потребу унапређења позитивног утицаја медија, избегавањем сензационалистичког извештавања о догађајима када су жртве деца и пружањем адекватне заштите и подршке сваком појединачном детету уз поштовање **права детета на заштиту приватности**.

Поводом учесталих медијских написа о деци и онима у којима се појављују деца, Омбудсман је јавно, путем саопштења, апеловао на све представнике и представнице органа јавне власти, установа и других институција и медија да, приликом извештавања и информисања јавности о својим активностима, у пуној мери поштују права детета гарантована Конвенцијом Уједињених нација о правима детета и законом.

Право детета на приватност као и поштовање личног достојанства, психичког и физичког интегритета детета не смеју бити угрожени несавесним и сензационалистичким извештавањем медија, неодговорним поступањем и постављањем интереса појединаца и група изнад принципа најбољег интереса детета.

Омбудсман сматра да је недопустиво да медији не воде рачуна о садржини информација које презентују јавности, јер тако често, посредним или непосредним разоткривањем идентитета детета и породице, навођењем детаља случаја, непримереним описима деце, произвољним интерпретацијама и етикетирањем учесника одређених догађаја, грубо крше зајемчена права детета.

Разоткривањем идентитета детета и излагањем осетљивих приватних, личних података о детету и његовој породици у јавности, дете и породица излажу се ризицима од нежељених коментара и субјективних процена и интерпретација јавности, а сам приказ детета у јавном медијском садржају може

додатно утицати и појачати трауматично искуство детета и произвести вишеструку штету по његов развој, доживљај његове личне вредности и слике о себи, угрозити му здравље, а неретко и његову безбедност и сигурност.

Омбудсман је указао представницима јавних институција, као и самих медија, да је њихова дужност и обавеза да штите права детета, те да у ситуацијама када родитељи, у најбољој намери да заштите своје дете, јавности изложе осетљиве податке и информације које дубоко задиру у приватност детета и своје породице, поуче родитеље и јавност о начину извештавања руковођеним најбољим интересом детета и да одговорно презентују добијене информације.

САВЕТОВАЊА И КАМПАЊЕ У ОБЛАСТИ ОБРАЗОВАЊА О ЉУДСКИМ ПРАВИМА И ПИТАЊИМА ОД ЗНАЧАЈА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА ДЕТЕТА

Омбудсман је током 2019. године предузимао низ активности кроз које је стручној, пре свега професионалцима који раде са децом и за децу, али и најширој јавности указивао на важност и значај права детета, не само за децу, већ за друштво у целини. Посебно је у едукативним активностима и кампањама које је предузимао и у којима је учествовао, користио прилику да нагласи и објасни да права детета нису нешто што је деци дато, нису нешто што је неко одлучио и замислио, већ да је реч о људским правима са којима се рађамо и без којих здрав и продуктиван живот појединаца, појединки и друштва није могућ. Конвенција је настала у тренутку када је на међународном нивоу створен консензус у вези с тим да је нужно да свака држава преузме одговорност да, преко свих својих механизма, обезбеди деци и породицама задовољење основних људских потреба и да призна, заштити и омогући уживање права која су рођењем стекли. Тридесет година касније научна сазнања и чињенице потврђују оно што је у Конвенцији препознато пре 30 година – дете је субјект права и активни учесник у обликовању свог развоја и личног искуства. Учесће детета у свим активностима које га се тичу и поштовање његовог достојанства неопходни су чиниоци пуног остваривања права и целовитог развоја детета.

ПОСЕТА МЕНДИ МЕНИНГ, НАСТАВНИЦЕ ГОДИНЕ У СЈЕДИЊЕНИМ АМЕРИЧКИМ ДРЖАВАМА

Као и претходни извештајни период и 2019. годину у Републици Србији обележио је прилив великог броја миграната/тражилаца азила, укључујући знатан број деце. Конвенција о правима детета предвиђа **право детета које тражи избеглички статус или које се сматра избеглицом у складу са важећим међународним или националним законом и поступком, било да је без пратње, било да је у пратњи родитеља или неке друге особе да добије одговарајућу заштиту и хуманитарну помоћ у уживању права утврђених Конвенцијом.**

Будући да су деца несумњиво најрањивија и најугроженија група у мигрантској кризи, посебно деца без пратње, Омбудсман континуирано указује на неопходност координисаног деловања свих надлежних институција с циљем пружања подршке и обезбеђивања адекватне заштите и збрињавања ове деце. У намери да допринесе унапређењу права детета на образовање и да ојача компетенције свих професионалаца који су укључени у рад са мигрантском популацијом, Омбудсман је организовао посету Менди Менинг, наставнице из Сједињених Америчких Држава, специјализоване за рад са ученицима мигрантима и избеглицама.

Током свог боравка, наставница Менинг посетила је прихватне центре за мигранте и основне и средње школе у Шиду и Сомбору које похађају ученици мигранти. У Великој сали Скупштине Града Сомбора,

Менди Менинг одржала је предавање пред више од 60 учесника и учесница, међу којима су били и ученици и ученице средњих школа, студенти и студенткиње Педагошког факултета у Сомбору, просветни радници и раднице из образовно-васпитних установа, представници и представнице школских управа, Комесаријата за избеглице и миграције и других организација и институција.

У оквиру предавања, наставница Менинг говорила је и о свом искуству и методима рада које је развила у раду с ученицима мигрантима, а у којима је нагласак на стварању климе добродошлице, поштовању културе из које ученици долазе, уважавања идентитета и личног искуства сваког детета и њихово укључивање у нову средину и заједницу. Наставница Менинг истакла је да сматра да је најважнији задатак сваког учитеља и наставника у томе да изграђује и негује однос поверења и повезаност са ученицима, сарадњу с родитељима и породицом, као и да омогући подршку ученицима у развоју животних вештина, уместо фокусирања на једносмерно подучавање и преношење информација и знања.

СЕМИНАР „ПРАВА ДЕТЕТА“

У Ректорату Универзитета у Новом Саду, заменик за права детета и саветнице у Омбудсману одржали су семинар „Права детета“ за 20 студенткиња и студената основних, мастер и докторских студија правних и друштвено-хуманистичких наука. Семинар је реализован у сарадњи са организацијом УМНИ Нови Сад.

Учеснице и учесници семинара имали су прилику да кроз предавања, али и кроз пажљиво осмишљене интерактивне вежбе и студије случаја из праксе Омбудсмана, стекну нова знања и да промишљају о конкретним случајевима кршења права детета водећи се приступом права детета и перспективом Конвенције Уједињених нација о правима детета.

ФЕСТИВАЛ ПРАВА ДЕТЕТА

У част обележавања 30 година од усвајања Конвенције о правима детета Омбудсман је покренуо иницијативу и организовао у сарадњи с Новосадском мрежом за децу и локалним омбудсманима из АП Војводине Фестивал права детета. Осим промоције Конвенције и оснаживања интерсекторске сарадње свих релевантних актера који раде са децом и за децу, циљ организовања овог фестивала био је да се кроз низ едукативних и креативних програма и активности промовишу права детета и да се деци омогући да у овим активностима учествују. Омбудсман је настојао да у највећој мери садржај и активности Фестивала учини доступним деци која се налазе у осетљивом положају и нису у прилици да свакодневно уживају пуна права која им њиховим рођењем припадају.

Фестивал је симболично трајао 30 дана - од 21. октобра до 20. новембра. Током Фестивала одржано је више од 50 различитих активности у којима је учествовало и које су реализовале 44 установе, органа и организације. Активности су реализоване у 21 јединици локалне самоуправе и у 130 образовно-васпитних установа у АП Војводини.

Од активности које су биле намењене едукацији стручњака издвајамо тематско предавање професорке са Колумбија универзитета (САД) Нирване Пиштољевић „Право детета на доступност квалитетне подршке развоју – значај грађења система скрининга и ране интервенције“ које је реализовано у сарадњи с Центром за подршку раном развоју и породичним односима „Хармонија“.

Родитељи и шира јавност имали су прилику да се квалитетно информишу о две значајне и последњих година актуелне теме: о томе како телесно кажњавање утиче на развој детета и међусобни однос родитеља и детета, које су алтернативе кажњавајућим видовима васпитања, родитељи су разговарали са психолозима и педагозима у „Живој библиотеци“ одржаној у просторијама Градске библиотеке у Новом Саду; на трибини „Имунизација и права детета“ организованој у сарадњи са Институтом за јавно здравље Војводине присутни су могли да добију потпуне информације из најрелевантнијих извора о значају и безбедности вакцинације деце, као и да сагледају овај проблем из различитих углова (права детета, здравствене заштите детета, епидемиолошког, социолошког). Писма за родитеље „Права детета – за добробит детета, породице и заједнице“ сачињена у оквиру Кампање УНИЦЕФ-а током које је обележен јун као месец родитељства, током Фестивала подељена су у свим породицима у АП Војводини. Широј јавности омогућено је учешће на трибини „Невидљиви – о правима интерсекс деце“ која је организована у сарадњи са Институтом за јавно здравље Војводине и организацијом „ХУ Spectrum“, а на којој је било речи о правима деце која се рађају и развијају с нетипичним полним карактеристикама, о којој се недовољно зна и која су практично „невидљива“ за друштво и систем.

Када је реч о активностима посвећеним правима деце која припадају рањивијим друштвеним групама, издвајамо и филмске пројекције „Ухвати филм за децу“ организоване у сарадњи с Креативно афирмативном организацијом „Парнас“ које су обухватиле филмове прилагођене основношколском узрасту и који говоре о инвалидитету и особама с инвалидитетом, подршци, инклузији, поштовању различитости. Пројекцијама су присуствовали ученици и ученице основних школа у пратњи својих наставника, а након сваке пројекције одржане су дискусије са ученицима о њиховим искуствима и њиховим утисцима у вези са садржином и приказаним филмовима. У сарадњи са Дечјим одељењем Градске библиотеке у Новом Саду поклоњени су пакети књига и сликовница деци на болничком лечењу на Институту за здравствену заштиту деце и омладине Војводине.

Током трајања Фестивала уприличен је посебан дан намењен деци, њиховим активностима, презентацијама, делима у области уметности, културе, науке, екологије, образовања, здравља. Уз бројне радионице, концерте, видео пројекције и изложбу о правима детета, кутак за игру родитеља/старатеља и деце, читалачки кутак, песнички кутак, присутнима су се представила деца из Свратишта за децу и младе у Новом Саду. Њима је ово био први пут да учествују на некој јавној манифестацији и да одрже јавни час плеса. Посетиоци овог догађаја имали су и прилику да чују Секцију удараљки Дневног боравка Центра за социјални рад у Новом Саду.

Остали програми и активности за децу подразумевали су тематске часове грађанског васпитања о људским правима у основним и средњим школама, радионице о здравим стиловима живота, репродуктивном здрављу, менталном здрављу, поштовању различитости. У Српском Итебеју уз подршку Заштитника грађана Житишта, организоване су еколошке акције с децом током којих је посађено више стабала дрвећа, у Кикинди је уз подршку Заштитника грађана Кикинде одржана симулација рада омбудсмана са ученицима Економско-трговинске школе, док је Заштитник грађана Сомбора на територији овог града током Фестивала обишао 20 школа у којима је с ученицима разговарао о правима детета и људским правима.

Уз подршку Школске управе Нови Сад, 19. новембра, у 130 образовно-васпитних установа у Војводини одржан је низ активности посвећених правима детета, у оквиру фестивалског програма „Квалитетно образовање за све“. Последњег дана Фестивала, 20. новембра, обележен је Међународни дан детета. Том приликом организована је Конференција на којој су представљени резултати Фестивала, уручене захвалнице организацијама, институцијама и појединцима који су допринели реализацији Фестивала и потписане нове приступнице Новосадској мрежи за децу од стране Дома здравља Нови Сад, Центра за социјални рад Нови Сад, Заштитника грађана Новог Сада и Омбудсмана.

САРАДЊА С ОРГАНИЗАЦИЈАМА ЦИВИЛНОГ ДРУШТВА

Конвенција о правима детета први је међународни документ који је препознао значај организација цивилног друштва за заштиту и унапређење права детета. Полазећи од Конвенције, али и разумевајући улогу које организације цивилног друштва имају за заједницу, Омбудсман остварује сарадњу с организацијама које раде са децом и за децу и подстиче њихову сарадњу са другим установама и институцијама. У 2019. години овај вид активности Омбудсмана у највећој мери исказан је кроз организацију Фестивала права детета, а у области права детета, значајно је поменути сарадњу с организацијама у следећим пројектима:

КАМПАЊА „ПОЗИТИВНО РОДИТЕЉСТВО – ДАР ЗА ЦЕО ЖИВОТ“

Омбудсман препознаје значај улагања у рани развој деце и обезбеђивања подршке родитељима и породицама за квалитетно, подстицајно родитељство и бригу о целовитом развоју детета. Стога, придружио се Кампањи којом УНИЦЕФ у Србији заједно са свим партнерима обележава *јуни месец као месец подршке подстицајном родитељству и позитивним родитељским праксама*.

Омбудсман је најавио почетак кампање објављивањем саопштења за јавност у ком је нагласак био на објашњењу на који начин права детета представљају темељ целовитог развоја и психичког и физичког здравља детета, а тиме и добробити целокупне друштвене заједнице.

У оквиру ове кампање Омбудсман је сачинио писмо намењено родитељима које је дистрибуирано на Клиници за гинекологију и акушерство Клиничког центра Војводине. Писмо, осим најзначајнијих информација у вези са правима детета, садржи и савремена сазнања у области раног развоја детета и упутство за родитеље које, кроз конкретан пример, појашњава како изгледа квалитетна стимулација целовитог развоја детета.

КАМПАЊА „ЗА ОДРАСТАЊЕ! – БЕЗ МЕДИЈСКЕ И ПОЛИТИЧКЕ ЗЛОУПОТРЕБЕ“

Удружење Пријатељи деце Србије покренуло је кампању за ОДРАСТАЊЕ! – Без медијске и политичке злоупотребе, која има за циљ превенцију злоупотребе деце у медијске и политичке сврхе и едукације најшире јавности о овом проблему.

У оквиру ове кампање, Пријатељи деце Србије у сарадњи са Београдском отвореном школом издали су публикацију „Деца и медији - Правилник против злоупотребе деце у медијске сврхе, Кодекс о заштити деце од политичких злоупотреба“ са циљем остваривања дијалога о овој важној теми и унапређења заштите права детета. Овом приликом настала је и платформа *decaimediји.com* како би најшира јавност могла да се информише о проблему злоупотребе, те пријави злоупотребу деце у медијске и политичке сврхе.

Омбудсман је подржао ову кампању и информације о публикацији и платформи учинио доступним и на својој интернет страници.

ПРОЈЕКАТ „ПРАВО ДЕТЕТА ДА СЕ ЊЕГОВ ГЛАС ЧУЈЕ“

Центар за права детета реализовао је пројекат „Право детета да се његов глас чује“, финансиран од стране Делегација Европске уније у Републици Србији у оквиру Европског инструмента за демократију и људска права, а суфинансиран из буџета Републике Србије, уз подршку Канцеларије за сарадњу са цивилним друштвом.

У оквиру овог пројекта објављене су публикације, у чијој изради је учествовао и Омбудсман. Публикације су осмишљене с циљем да се деца ближе упознају са својим правима, на начин и језик који им је близак, а у чему су учествовала и сама деца. Објављене су четири публикације у којима су обрађена права детета у системима правосуђа, образовања, социјалне и здравствене заштите. Посебно је истакнуто њихово право да могу слободно да изразе своје мишљење у као и да добију друге релевантне информације у овим областима које их се тичу и које им могу бити од значаја.

EXIT ФЕСТИВАЛ

Посвећеност унапређењу положаја деце и младих и ефикасној заштити њихових права Омбудсман је исказао у протеклом периоду закључивањем споразума о сарадњи са више омладинских организација са територије АП Војводине, као и организовањем заједничких активности са појединим омладинским организацијама.

Омбудсман препознаје кључни значај информисања и едукације младих, као предуслов уживања људских права, путем упознавања са институтима који обезбеђују њихову партиципацију у друштвеном и политичком животу, као и са постојећим механизмима за ефикасно остварење овог циља.

Учешће на EXIT фестивалу у оквиру OPENS State of EXIT зоне, Омбудсман је препознао као прилику да непосредније комуницира са младима, информише их о људским правима, а истовремено и да стекне увид у потребе, интересовања и проблеме младих данас и подстакне их на веће ангажовање у унапређењу заштите људских права.

На штанду Омбудсмана током четири дана фестивала посетиоци су имали прилику да у интерактивној комуникацији, кроз дијалог, поруке, онлајн квиз, искажу своје мишљење о институцији омбудсмана и о људским правима.

ИНИЦИЈАТИВА ЗА ДОПУНУ ПРОГРАМА СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА У ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИМА УПРАВЕ

На основу овлашћења да прати процесе доношења покрајинских прописа у свим областима остваривања људских права, Омбудсман је нашао да Општи програм обуке за 2019. годину, као програм стручног усавршавања у покрајинским органима управе утврђен Одлуком објављеном у Службеном листу АПВ број 12/2019, у области „Остваривање, заштита и унапређење људских и мањинских права“, предвиђа програме обуке: „Заштита од дискриминације пред покрајинским органима“, „Остваривање права припадника националних мањина“ и „Родна равноправност“.

Конвенцијом Уједињених нација о правима детета прописано је да државе чланице предузимају све одговарајуће законодавне, административне и остале мере за остваривање права признатих у овој Конвенцији, те се обавезују да с принципима и одредбама Конвенције што шире и на одговарајући и активан начин упознају како одрасла лица тако и децу. Ради имплементације наведених обавеза које је Република Србија преузела ратификацијом овог најзначајнијег универзалног документа о људским правима детета, Комитет за права детета је у Општем коментару број 5 из 2003. године, утврдио да учење о Конвенцији мора бити интегрисано у иницијалну обуку и обуку унутар институција, за све оне који раде са децом и за њих. Комитет посебно подвлачи обавезу државе чланице да осмисли обуку и изградњу капацитета за све укључене у процес имплементације.

У Закључним запажањима о комбинованом другом и трећем периодичном извештају Републике Србије из 2017. године, Комитет понавља своју ранију препоруку и охрабрује државу чланицу да ојача своје

напоре да обезбеди адекватну и систематску обуку, односно сензибилизацију у вези са правима детета професионалним групама које раде са децом и за децу. У овом контексту, сагласно наведеној обавези Републике Србије, Омбудсман је у 2018. години спровео обуку посланика Скупштине АП Војводине о правима детета.

Наведени правни основ, а посебно утврђене законске надлежности односно овлашћења које АП Војводина врши у областима од нарочитог значаја за Републику Србију, као што је друштвена брига о деци, правна заштите породице и старатељства и посебна заштита мајке и детета, те стање људских права у овој области чији су једни од индикатора и посебни делови годишњих извештаја омбудсмана за област права детета, јасно указују на реалне потребе за имплементацијом области права детета у едукацију, односно стручно усавршавање и оспособљавање покрајинских службеника.

Сагласно наведеном, Омбудсман је упутио иницијативу Служби за управљање људским ресурсима да припреми Предлог допуне актуелног програма општег стручног усавршавања службеника, програмом обуке под називом „Права детета“ у оквиру области „Остваривање, заштита и унапређење људских и мањинских права“.

Омбудсман је похвалио рад Службе за управљање људским ресурсима у спровођењу поступка утврђивања потреба за стручним усавршавањем, односно препознавањем исте у области остваривања, заштите и унапређења људских и мањинских права, те сматра да би допуна обуке програмом о правима детета, осим извршења законских обавеза и уважавања осталих наведених разлога, представљала немерљив допринос АП Војводине заштити и унапређењу права детета, посебно у години у којој обележавамо 30 година од доношења Конвенције Уједињених нација о правима детета.

ПРЕДЛОЗИ ОМБУДСМАНА НА НАЦРТ ЗАКОНА О ПРАВИМА ДЕТЕТА И ЗАШТИТНИКУ ПРАВА ДЕТЕТА

Омбудсман је, с обзиром на досадашњи рад и искуство у области права детета и желећи да допринесе и помогне у стварању коначног текста Закона о правима детета и заштитнику права детета, у току јавне расправе, дао Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предлоге на Нацрт закона о правима детета и заштитнику права детета. Овом приликом, Омбудсман је посебно имао у виду нужност успостављања адекватног механизма за заштиту права детета а који је Нацртом закона предвиђен у облику заштитника права детета и одговарајућим овлашћењима ове институције, пре свега оним које се односе на поступање.

УЧЕШЋЕ НА СТРУЧНИМ, НАУЧНИМ И ДРУГИМ СКУПОВИМА

- Конференција „Укључивање уживо 2.0: Ка националном дану инклузивне политике“
- Годишњи скуп партнера УНИЦЕФ-а ради планирања активности у периоду 2019–2020. године
- 15 година НУРДОР-а, Трг Слободе, Нови Сад
- Учешће у фокус групи у оквиру истраживања НСХЦ о доступности социјалних услуга младима у Новом Саду
- Састанак поводом израде стратешког плана Центра за породични смештај и усвојење Нови Сад за период 2019-2021
- Годишња скупштина Црвеног крста

- Конференција Центра за права детета у оквиру пројекта „Право детета да се његов глас чује“
- Тематска седница у Скупштини АПВ поводом обележавања 30. година Конвенције о правима детета
- Јавна расправа о нацрту закона о правима детета и заштитнику права детета, Народна Скупштина Републике Србије, Београд
- Јавна расправа о нацрту закона о правима детета и заштитнику права детета, Скупштина Града Новог Сада
- Округли сто Анализа ситуације (СитАн) деце у Србији 2019. године у организацији УНИЦЕФ-а у Србији
- Обележавање годишњице Родитељске куће у Новом Саду у организацији НУРДОР - а
- Учесће на годишњем састанку Мреже омбудсмана за децу Југоисточне Европе (CRONSEE) у Тирани, Албанија
- Конференција „Уважите нас, ми смо овде ...“ посвећена унапређењу положаја младих, у организацији повереника за заштиту равноправности и удружења „Нови Сад омладинска престоница Европе – ОПЕНС“
- Јавна расправа у вези с Предлогом стратегије за спречавање и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године са двогодишњим акционим планом
- Youth rights talks 2019. Без плејбека - у организацији ОЕБС-а и ОПЕНС-а
- Конференција „Социјалне услуге отварају своја врата“ у организацији Новосадског хуманитарног центра и Центра за породични смештај и усвојење

ИСТРАЖИВАЊА

ПОСТУПАЊЕ ЦЕНТАРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД У СЛУЧАЈЕВИМА НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА ДЕТЕТА

Будући да је на основу поступања по притужбама, као и на основу истраживања о поступању институција у случајевима насиља у породици, Омбудсман уочио одређене недостатке у поступању појединих органа старатељства у заштити деце од насиља, злостављања и занемаривања, одлучио је да детаљније истражи поступање центара за социјални рад у Војводини у овој области. За потребе истраживања сачињен је упитник који прати надлежности органа старатељства и обавезе које произлазе из Конвенције о правима детета, али и домаћих прописа који регулишу област породично-правне заштите. Упитници су упућени у свих 45 центара за социјални рад у Војводини, а одговоре су доставиле 32 установе.

Резултати истраживања указују на следеће:

- Деца изузетно ретко пријављују насиље центрима за социјални рад
- Насиљу, злостављању и занемаривању подједнако су изложени и дечаци и девојчице
- Највише пријава односи се на децу узраста 7 до 13 година (основно-школски узраст), али школа пријављује насиље тек у 12 одсто укупног броја пријава

- Починиоци су најчешће родитељи и то нешто више очеви, него мајке, а када је реч о вршњачком насиљу, центри имају евидентиран већи број дечака него девојчица међу починиоцима
- У половини броја случајева у односу на укупан број пријава насиља, органи старатељства утврдили су да постоји потреба за заштитом детета, у 23 одсто случајева утврдили су да су потребне друге мере, у 11 одсто случајева поднета је нека од тужби судовима у грађанском поступку (тужба за мере заштите од насиља у породици поднета је тек у четири одсто од укупног броја пријава). Иако су процењивали да у 63 одсто укупног броја пријава постоји сумња да је према детету учињено кривично дело насиља у породици, а у 16 одсто случајева запуштање и злостављање малолетног лица, тек у 18 одсто ових процена поднета је нека од тужби, а у седам одсто случајева поднета је тужба за мере заштите од насиља у породици. Полицији је пријављена тек четвртина, а тужилаштву тек петина укупног броја случајева у којима је процењено да постоји сумња да је према детету извршено кривично дело насиља у породици.
- Плановима заштите недовољно је обухваћена сарадња са образовно-васпитним и још ређе са здравственим установама, а конференције случајева иницирају се у занемарљивом броју случајева (два одсто конференција у односу на број пријава или пет одсто у односу на укупан број процена сумњи да је према детету извршено кривично дело насиља у породици).
- Углавном се као мера породично-правне заштите предузима превентивни надзор над вршењем родитељског права.

Омбудсман је на основу резултата истраживања закључио је да су деца недовољно информисана или охрабрена да о насиљу говоре и пријављују, да центри недовољно користе све мере заштите деце од насиља које су им на располагању, да је сарадња центара за социјални рад с другим установама (пре свега образовним и здравственим) изразито слаба, неразвијена и незаступљена, да постоји потреба за едукацијом стручњака у центрима за социјални рад у погледу заштите деце од насиља, злостављања и занемаривања.

ПОСТУПАЊЕ ЦЕНТАРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД КАДА ЈЕ РЕЧ О ДЕЦИ У СУКОБУ СА ЗАКОНОМ

Други део истраживања о поступању центара за социјални рад односио се на активности и мере које се предузимају у раду са децом у сукобу са законом и њиховим породицама. Наиме, пракса Омбудсмана у раду на предметима по сопственој иницијативи, а у случајевима када на основу медијских написа дође до сазнања о томе да су малолетна лица учинила неко кривично дело, прекршај или се сумњиче да су починила насиље, неретко утврди да су ова деца или њихове породице дужи низ година на евиденцији центара за социјални рад, али да због неблаговременог преузимања адекватних мера и нецеловитог поступања, изостаје и одговарајућа подршка деци.

Према подацима које су центри за социјални рад доставили, евидентирано је укупно 839 прекршаја почињених од стране деце и малолетних особа (чак у 83 одсто случајева починиоци су дечаци) и 1140 кривичних дела (15 одсто ових дела починила су деца – млађи од 14 година, а у 86 одсто случајева реч је о дечацима).

Утврђено је да, у односу на укупно евидентиран број случајева учињених прекршаја и кривичних дела од стране малолетних лица, центри изузетно ретко примењују мере према родитељима ове деце (мере породично правне заштите предузете су у 20 одсто укупног броја ових случајева и у половини броја случајева када су учиниоци млађи малолетници). Тек у 12 одсто случајева предузета је мера превентивног надзора над вршењем родитељског права, у четири одсто корективни надзор, у два одсто случајева деца су измештена из породице, спорадичан и занемарљив је број предузетих мера заштите од

насиља у породици, лишења родитељског права, заштите права детета и делимичног лишења родитељског права. Подаци центара за социјални рад додатно су поткрепили запажања Омбудсмана да се ретко случајевима приступа целовито и да се у односу према деци учиниоцима прекршаја и кривичних дела приступа претежно из угла кажњавања понашања, а не испитивања и предузимања мера у односу на узроке, те се самим тим не пружа адекватна заштита права ове деце. Разлоге за недовољну заштиту и подршку деци у сукобу са законом, међутим, треба тражити у ширем друштвеном контексту и потреби за системским променама, а не искључиво као последицу неадекватног поступања појединих институција.

РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА

УВОД

Активности Републике Србије током 2019. године у области равноправности полова биле су усмерене углавном на сагледавање резултата имплементације и напретка у спровођењу потписаних међународних конвенција из ове области, као и у извештавању међународних институција о спровођењу истих.

Током 2018. године Република Србија је први пут предала државни извештај о примени Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и у породици (Истанбулска конвенција) међународној Експертској групи за борбу против насиља над женама и у породици (у даљем тексту: ГРЕВИО група). Почетком извештајне године Републику Србију посетили су извештачи ГРЕВИО групе, који су у оквиру прве мониторинг посете разговарали са представницима државе и цивилног друштва. Извештај ГРЕВИО групе са препорукама за нашу државу очекује се током 2020. године.

Република Србија је такође почетком извештајне године била у прилици да пред Комитетом за елиминисање дискриминације жена представи Четврти периодични извештај о примени Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена (CEDAW). Комитет је током марта 2019. године усвојио закључна запажања и препоруке у којима се указује на позитивне промене (пре свега оне које се тичу нормативног оквира и усвајања стратегија на националном нивоу), али исказао забринутост због чињенице да жене у Србији још увек не познају довољно своја права. Комитет је упутио низ препорука на које Република Србија до подношења следећег периодичног извештаја мора да усмери пажњу, а о спровођењу конкретних препорука из закључних запажања у обавези је да извести Комитет до марта 2021. године.

На захтев Економске комисије УН за Европу (UNECE) све државе чланице позване су да током 2019. године израде и доставе петогодишње националне прегледе/извештаје о примени Пекиншке декларације и Платформе за акцију, у циљу обележавања двадесетпетогодишњице од усвајања ове платформе и петогодишњице доношења агенде 2030 одрживог развоја УН. Имајући у виду чланство државе Србије у УН и обавезу да допринесе извештају УН о оствареном напретку и изазовима на пољу спречавања и сузбијања дискриминације и елиминације насиља према женама и девојчицама у примени Пекиншке декларације и Платформе за акцију, приступило се изради Националног прегледа. У његовој изради учествовали су сви надлежни државни органи и тела, а консултације су обављене са представницима цивилног сектора, академске заједнице, медија и најшире јавности. Носилац активности у изради националног прегледа било је Координационо тело Владе Републике Србије, које је средином маја доставило припремљен Национални преглед Економској комисији УН за Европу.

И поред чињенице да је Република Србија ратификовала међународне конвенције које имају за циљ да спрече и уклоне све облике дискриминације и насиља против жена и девојчица, те да су се у том правцу направили крупни помаци и у националном законодавству, забрињавајућа је чињеница да се број убијених жена у партерском и породичном насиљу не смањује. За последњих десет година, у Србији је страдало више од 320 жена, а само током 2019. године од стране партнера или другог члана породице убијено је најмање 26 жена⁴. Омбудсман је, пратећи медијско извештавање, дошао до сазнања да је у извештајној години на територији АП Војводине убијено 8 жена од стране партнера, бившег партнера или другог члана породице.

⁴ Извор: Аутономни женски центар

У АП Војводини настављене су активности укључивања родног буџетирања у програмску структуру покрајинског буџета. Законом о буџетском систему (пре измена и допуна из 2019. године) била је предвиђена потпуна имплементација родних принципа приликом буџетирања за 2020. годину. Изменама наведеног закона рок за примену родног буџетирања у целини је умерен за годину дана, односно до припреме и доношења буџета за 2021. годину. С тим у вези, пружена је подршка за осам директних буџетских корисника АП Војводине који у периоду поступног увођења родно одговорног буџетирања нису имплементирали родне принципе у своје програме. Резултат наведене подршке је да ће у буџетску процедуру за 2020. годину од укупно 26 директних буџетских корисника, родна компонента бити дефинисана код 25 директних корисника (са изузетком Правобранилаштва АП Војводине).

ЖЕНЕ И МУШКАРЦИ У АП ВОЈВОДИНИ - СТАТИСТИЧКИ ПОДАЦИ

Према подацима Републичког завода за статистику, процењен број становника (2018) у Војводини износи 1.861.863, од којих 51,3% чине жене а 48,7 % мушкарци⁵.

Према последњем попису становништва (2011), становници АП Војводине старији од 15 година имају у највећем броју (50,9%) завршено средње образовање (54,1% мушкарци и 45,9% жене); затим следи основно образовање које има 21,7% становника (45,4% мушкарци и 54,6% жене), док завршено високо образовање има 9,2% становника (45,9% мушкарци и 54,1% жене). Попис је показао да у категорију са непотпуном основном школом спада 10,7% становника АП Војводине (33,6% мушкарци и 66,4% жене), док у категорији без школске спреме има 2,3% становника (76,5% жене и 23,5% мушкарци).

Према Републичком заводу за статистику, у 2018. години је међу дипломираним студентима студија I и II степена било више жена – 58,6% односно 62,6%, док је међу докторима наука било незнатно више мушкараца – 51% од укупног броја. Готово је једнак проценат девојчица (48,9%) и дечака (51,1%) који су завршили средњу школу (школска година 2017/2018), као и проценат девојчица (49,7%) и дечака (50,3%) који су завршили основну школу.

Подаци о запослености добијени 2018. године из Анкете о радној снази показују да је укупан број запослених на територији АП Војводине 753.900. Од укупног броја запослених, 57,5% чине мушкарци, а 42,5% жене. Укупан број незапослених из исте анкете износи 88.100 (53,3% мушкарци, а 46,7% жене), док од укупног броја незапослених који имају високо образовање 60,1% чине особе женског пола. Према секторима делатности у којима су запослени становници АП Војводине, мушкарци су бројнији од жена у секторима пољопривреде (73,1%), индустрије (62,2%) и грађевинарства (91,6%), док су жене бројније само у сектору услуга (55,7%).

Мушкарци су у већем броју руководиоци (директори), функционери и доносиоци одлука (61,2%).

Према подацима Републичког завода за статистику (септембар 2018) мушкарци су у просеку имали зараду 65.850 динара, док је просечна зарада жена износила 59.570 динара⁶.

Када се посматрају просечне зараде према степену стручне спреме и полу, уочава се да мушкарци у просеку имају веће плате, независно од степена стручне спреме. Највећа разлика огледа се у зарадама

⁵ Публикација „Региони у Републици Србији 2018.“, Републички завод за статистику, 2019.

⁶ Извор: Истраживање о зарадама, које се заснива на подацима из обрасца Појединачне пореске пријаве о обрачунатим порезима и доприносима (образац ППП-ПД) и из годишњег Истраживања о зарадама и часовима рада (образац РАД-1/Г)

запослених са високом стручном спремом, где мушкарци имају у просеку 109.954 динара, а жене 87.869 динара (разлика у просечној плати 22.085 динара). Разлика између просечних бруто зарада мушкараца и жена више стручне спреме је 15.350 динара, средње стручне спреме 7.024 динара и ниже стручне спреме 6.292 динара.

Просечна старосна пензија мушкараца у 2018. години била је 33.000 динара, док је просечна инвалидска пензија износила 26.000 динара; за жене, просечна старосна пензија износила је 27.000, а инвалидска 22.000 динара.

Међу корисницима на активној евиденцији центара за социјални рад у 2018. години било је више жена (120.791 односно 54,1%). Када су у питању особе са инвалидитетом на евиденцији центара, не води се родна статистика. Жене су у много већем броју корисници услуге помоћ у кући – чак 78,5% од укупног броја корисника (2017. година).

Према попису пољопривреде из 2012. године, на територији АП Војводине носиоци газдинстава су у 61,7% случајева мушкарци, док су чланови газдинстава у 61,56% случајева жене. Велика разлика огледа се и у броју газдинстава чији су власници мушкарци односно жене – само у 14,6% случајева власнице су жене.

Актуелни подаци о заступљености полова у покрајинским органима су следећи: од 14 чланова Покрајинске владе, која је изабрана 2016. године, две чланице су женског пола, (14,3%). У сазиву 2016-2020 Скупштине АП Војводине налази се 35,8% жена посланица. У односу на претходне сазиве, уочава се напредак - у сазиву 2012-2016 мушкарци су чинили чак 80% од укупног броја посланика/ца, односно 86,7% (сазив 2008–2012). Када су у питању одборници скупштина општина и градова подаци из 2019. године говоре да је учешће жена–одборница у укупном броју одборника 31,5%.

Сумирајући горе приказане статистичке податке, можемо приметити да положај жена и мушкараца још увек није у потпуности изједначен; то је посебно видљиво на тржишту рада - мушкарци зарађују више од жена независно од степена стручне спреме, а највећа разлика у зарадама уочава се када је у питању висока стручна спрема. У области образовања, (незнатно) већи број дечака уписује и завршава основну и средњу школу, док више жена уписује и завршава основне, више и високе академске студије. Уочава се да жене теже долазе до позиција руководиоца, функционера односно доносилаца одлука. Иако проценат жена које су посланице односно одборнице прелази законски прописаних 30%, њихов број у органима извршне власти још увек је мали.

Наведени подаци треба да послуже у креирању, планирању и спровођењу политика које ће бити усмерене на отклањање неједнакости између полова, које и даље постоје у различитим областима живота, као и унапређење једнаких могућности за све.

САСТАНАК СА ПРЕДСТАВНИЦАМА ЖЕНСКИХ НЕВЛАДИНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА

Омбудсман је у јануару месецу одржао у Новом Саду састанак са представницама женских невладиних организација како би се размотрили актуелни проблеми са којима се сусрећу жене у АП Војводини и договориле смернице у циљу заједничког деловања и сарадње у области равноправности полова⁷.

⁷ Састанку су присуствовале представнице СОС женског центра из Новог Сада, Центра за подршку женама и Мреже СОС Војводина из Кикинде, Удружења Рома Нови Бечеј, Fem Platz из Панчева, као и Сузана Кујунџић Остојић из Националног савета буњевачке националне мањине.

Мапирањем проблема и изношењем предлога постављен је темељ за будућу сарадњу Омбудсмана и невладиних организација, у циљу унапређења положаја жена и остваривања женских људских права на територији АП Војводине.

САСТАНАК СА ПРЕДСТАВНИЦИМА СИГУРНИХ КУЋА

Омбудсман је у марту месецу у Новом Саду одржао састанак с представницима центара за социјални рад, сигурних кућа за жене и децу жртве насиља и јединица локалне самоуправе са територија на којима је обезбеђен овај вид услуга⁸.

Повод за састанак било је заједничко разматрање остваривања заштите права жена и деце жртава насиља у породици који су корисници услуге смештаја и боравка и сигурној кући. Састанак је допринео јаснијем сагледавању кључних проблема у обезбеђивању услуга сигурне куће, као што су: законске препреке у погледу могућности запошљавања стручних радника и сарадника, те ангажовања радника обезбеђења; проблем лицензирања услуга сигурних кућа јер један део њих не испуњава стандарде у погледу адекватног простора, као и броја и структуре запослених; непостојање нормативног оквира о вођењу евиденције за сигурне куће и сл. На састанку су предочена различита становишта и искуства у погледу могућности унапређења заштите корисница и корисника ових услуга.

САРАДЊА У ПРИПРЕМИ НАЦИОНАЛНОГ ПРЕГЛЕДА О ОСТВАРЕНОМ ПОСТУПКУ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ ПЕКИНШКЕ ДЕКЛАРАЦИЈЕ И ПЛАТФОРМЕ ЗА АКЦИЈУ +25

На позив Координационог тела за родну равноправност Владе Републике Србије Омбудсман је у фебруару присуствовао консултативном састанку/радионици у Врднику, организованом за представнике државних органа и тела, у циљу ефикасне и благовремене припреме првог државног извештаја о спровођењу и примени Пекиншке декларације и Платформе за акцију у Републици Србији, а поводом двадесетпетогодишњице од њиховог усвајања. Омбудсман је 1. марта доставио Координационом телу Владе Републике Србије, као носиоцу активности на изради извештаја, преглед мера предузетих на унапређењу родне равноправности у петогодишњем периоду (2014-2019), податке о спроведеним истраживањима из ове области и све друге релевантне податке којима располаже, у циљу свеобухватне израде првог државног извештаја.

СТРУЧНИ СКУП НА ТЕМУ „СУРОГАТ МАТЕРИНСТВО-PRO ET CONTRA“

Једна од новина предвиђених у преднацрту Грађанског законика јесте институт сурогат материнства односно рађања за другог. Најава правног регулисања овог института изазвала је велико интересовање, али и опречне реакције јавности. У жељи да допринесе потпунијем сагледавању овог сложеног и у етичком погледу врло осетљивог питања, Омбудсман је у јулу у Новом Саду организовао стручни скуп

⁸ Реч је о институцијама и органима са територије Новог Сада, Зрењанина, Сомбора, Сремске Митровице и Панчева.

на тему „Сурогат материнство-pro et contra“. Скупу је присуствовао већи број учесника, а на њему су се могли чути аргументи како за тако и против решења предвиђених преднацртом Грађанског законика⁹.

Заговорници института сурогат материнства сматрају да се родитељство не може забрањивати, јер свака забрана ове врсте приморава особе које желе децу да решење траже изван границе земље, где често завршавају у рукама несавесних медицинских радника. Они такође истичу да постоје реалне, медицински индиковане потребе за сурогат материнством.

Противници института сурогат материнства сматрају да би омогућавање рађања за другог било праћено различитим злоупотребама и да би тиме грађанима и грађанкама била нанета штета, из овакве могућности развио би се уносан посао у коме не би било алтруизма, а сурогат мајке у Србији би биле најсиромашније жене.

Институт сурогат материнства ће се у неком наредном периоду наћи пред доносиоцима одлука, а доношењу правилне одлуке сигурно ће допринети и аргументи који су се чули на скупу у организацији Омбудсмана.

Радови излагача/чица који су достављени током 2019. године биће публиковани у Зборнику радова „Заштита људских права“ у издању Омбудсмана.

ПРЕДСТАВЉАЊЕ ИСТРАЖИВАЊА О РЕПРОДУКТИВНОМ ЗДРАВЉУ ЖЕНА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

Омбудсман је у 2018. години, уз подршку и у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Србији, спровео истраживање о репродуктивном здрављу жена са инвалидитетом у АП Војводини. Циљ овог истраживања било је сагледавање актуелне праксе у АП Војводини у вези са здравственом заштитом у области репродуктивног здравља жена са инвалидитетом у смислу доступности и приступачности услуга, као и идентификовање постојећих препрека за потпуну приступачност и прилагођеност услуга женама са инвалидитетом. На основу прикупљених података формулисане су и упућене одговарајуће препоруке здравственим установама и другим надлежним институцијама. Резултати истраживања представљени су први пут у Новом Саду 3. децембра 2018. године, на Међународни дан особа са инвалидитетом.

Током 2019. године Омбудсман је представио резултате наведеног истраживања у општим болницама у Сремској Митровици и Вршцу како би се додатно скренула пажња стручној и грађанској јавности на положај особа са инвалидитетом и проблеме са којима се суочавају. Представљању истраживања присуствовали су доктори медицине – спец. гинекологије и акушерства и здравствени радници тих установа, домова здравља, као и представници центара за социјални рад са подручја Срема тј. Баната.

⁹ Са предвиђеним решењима учеснике скупа упознала је проф. др Олга Цвејић Јанчић, чланица Комисије за израду Грађанског законика. У раду скупа учествовала је и проф. др Гордана Ковачек Станић, са Правног факултета у Новом Саду, др Зорица Мршевић, научна саветница у Институту друштвених наука у Београду, проф. др Јован Бабић са Филозофског факултета у Београду, проф. др Александра Трнинић Пјевић са Клинике за гинекологију и акушерство КЦВ, Вања Мацановић, адвокатица и координаторка у Аутономном женском центру, др Миша Ђурковић, директор Института за европске студије у Београду, Светлана Јанковић, експерткиња за род и безбедност, као и проф. др Стаменко Шушак, кардиохирург из Клинике за кардиоваскуларну хирургију из Сремске Каменице.

РАД КООРДИНАЦИОНОГ ТИМА МРЕЖЕ „ЖИВОТ БЕЗ НАСИЉА“

СТРАТЕШКО ПЛАНИРАЊЕ МРЕЖЕ „ЖИВОТ БЕЗ НАСИЉА“

Како би се унапредила сарадња покрајинских институција унутар Мреже „Живот без насиља“ у циљу превенције и сузбијања насиља над женама и насиља у породици, Омбудсман је сматрао да је неопходно спровести процес планирања у оквиру којег би били дефинисани стратешки циљеви Мреже и активности покрајинских институција унутар ње за наредни период. Тим поводом, организовао је у мају и јулу месецу, уз подршку Мисије ОЕБС-а у Србији, семинаре за чланице и чланове Координационог тима Мреже „Живот без насиља“ у Ечки и Сремским Карловцима. Семинари су реализовани за представнике и представнице покрајинских секретаријата¹⁰, Завода за равноправност полова, Покрајинског завода за социјалну заштиту и посланика у Скупштини АП Војводине. Резултат ова два семинара представља израђен Стратешки документ Мреже „Живот без насиља“ за период од 2020. до 2023. године. У њему су, између осталог, дефинисане вредности, визија и мисија и стратешки циљеви Мреже, а сачињен је и акциони план за наведени период.

У новембру месецу Координациони тим састао се трећи пут у 2019. години, како би се договориле активности покрајинских институција унутар Мреже у оквиру традиционалног обележавања светске кампање „16 дана активизма против насиља над женама“, која почиње 25. новембра на Међународни дан борбе против насиља над женама а завршава се 10. децембра на Дан људских права.

АКТИВНОСТИ У КАМПАЊИ „16 ДАНА АКТИВИЗМА У БОРБИ ПРОТИВ НАСИЉА НАД ЖЕНАМА“

ОКРУГЛИ СТО ПОД НАЗИВОМ „КООРДИНАЦИЈА И САРАДЊА – КЉУЧ У БОРБИ ПРОТИВ НАСИЉА“

Кампања „16 дана активизма против насиља над женама“ обележава се ради подизања свести најшире јавности и указивања на проблем насиља над женама.

Омбудсман и Средњобанатски управни округ организовали су крајем новембра у Зрењанину округли сто под називом „Координација и сарадња – кључ у борби против насиља“.

Округлом столу су, поред заменице омбудсмана за равноправност полова, начелнице Средњобанатског округа и помоћнице покрајинског секретара за социјалну политику, демографију и равноправност полова, присуствовали представници свих релевантних установа/органа/организација које су надлежне за борбу против насиља у породици у Средњобанатском округу: центара за социјални рад, полицијске управе, заштитника грађана Житишта и Зрењанина, основног јавног тужилаштва, локалних механизма за родну равноправност, општинске управе и невладиних организација.

Циљеви одржавања округлог стола били су координација и размена искустава између свих надлежних институција са подручја округа. Сви учесници су истакли да је сарадња институција у борби против

¹⁰ Покрајинског секретаријата за привреду и туризам, Покрајинског секретаријата за здравство, Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице, Покрајинског секретаријата за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, Покрајинског секретаријата за спорт и омладину, Покрајинског секретаријата за финансије, Покрајинског секретаријата за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама.

насиља у овом округу веома добра, али да је свакако треба додатно ојачати. Као проблем је идентификована недовољна спремност жена да насиље пријаве, те је потребно улагање додатних напора у економско оснаживање и информисање жена о њиховим правима. Истакнут је и значај медијског извештавања о насиљу над женама и насиљу у породици, које мора бити чињенично поткрепљено а не сензационалистичко.

ГОДИШЊА КОНФЕРЕНЦИЈА МРЕЖЕ „ЖИВОТ БЕЗ НАСИЉА“

Омбудсман, као координатор Мреже „Живот без насиља“, организовао је у децембру годишњу конференцију Мреже под називом „Заједно против насиља – напредак, препреке и изазови“. Циљ конференције био је унапређење пружања заштите и подршке жртвама насиља у породици и партнерским односима, што подразумева препознавање насиља и степен опасности од насиља, размену информација између надлежних институција и предузимање одговарајућих превентивних мера усмерених на безбедност жртве, као и адекватну и правовремену реакцију на насиље. Након пленарног дела¹¹, рад конференције настављен је у тематским групама које су се бавиле питањима фемцида изван фокуса, проценом ризика и радом група за координацију и сарадњу. У раду прве групе је истакнуто да пажња мора бити фокусирана и на непартнерске фемциде (убиства старица, девојчица, жена опасних занимања и др.), који у укупној структури чине једну трећину фемцида и који заслужују исцрпну анализу. Закључак групе која се бавила проценом ризика био је да се процена мора вршити увек када се пријави насиље у породици или када постоји сумња да се насиље врши, да њоме морају бити обухваћени и малолетни чланови породице, док су институције и професионалци дужни да размењују информације и сарађују у процесу пружања заштите жртвама насиља у породици. У панел групи која је у фокусу имала рад групе за координацију и сарадњу константовано је да је међусекторска сарадња успостављена и да је она добра, али да је неопходна даља едукација професионалаца у овој области, а као најважнија потреба у борби против насиља истакнуто је кадровско ојачавање надлежних органа и установа.

СЕДНИЦА ОДБОРА ЗА БЕЗБЕДНОСТ СКУПШТИНЕ АП ВОЈВОДИНЕ

Омбудсман је у децембру присуствовао седници Одбора за безбедност Скупштине АП Војводине која је била посвећена теми насиља над женама, и том приликом је упознао присутне са активностима Омбудсмана у овој области. Посебна седница одржана је поводом обележавања кампање „16 дана активизма у борби против насиља над женама“ како би се донели и упутили одговарајући закључци и препоруке у циљу пружања доприноса у заједничким напорима који се чине на спречавању насиља над женама и других облика родно заснованог насиља.

¹¹ У пленарном делу Конференције Слободанка Константиновић Вилић и проф. др Невена Петрушић представиле су резултате истраживања „Друштвени и институционални одговор на фемцид у Србији“; Славица Васић из Ромског женског центра „Бибија“ представила је пројекат „Уједињено за заустављање насиља над женама“; Јасмина Николић из Виктимолошког друштва Србије представила је резултате истраживања „Стереотипи и предрасуде као препрека једнаком приступу свим жртвама родно базираног насиља“; др Нада Падејски Шекеровић, руководитељка Сигурне куће у Новом Саду, говорила је о раду са починиоцима насиља; Проф. др Слађана Јовановић упознала је присутне са Правилником о забрани сексуалног узнемиравања Правног факултета Универзитета Унион.

ПРЕДАВАЊЕ У ДОМУ УЧЕНИКА „БРАНКОВО КОЛО“

Омбудсман је у децембру организовао и предавање за ученике и ученице средњошколског дома „Бранково коло“ у Новом Саду, на тему „Зашто је родна равноправност наша тема?“.

Предавање су одржале др родних студија Зорана Антонијевић и докторанткиња на родним студијама Косана Бекер, а пре почетка предавања ученицима и ученицама обратили су се заменици омбудсмана за равноправност полова и за права детета. Заменица за равноправност полова упознала је присутне ученике и ученице са међународном кампањом „16 дана активизма у борби против насиља над женама“ чији је циљ скретање пажње јавности на проблем насиља над женама и девојчицама широм света, које представља један од најтежих облика кршења људских права. У једноипочасовном предавању предавачице су упознале ђаке са основним појмовима у области родне равноправности, као и са различитим облицима дискриминације, а затим су у интерактивном разговору ученици и ученице истицали препознате примере родне дискриминације.

АНАЛИЗА ПРЕДМЕТА ПО СОПСТВЕНОЈ ИНИЦИЈАТИВИ

Омбудсман је током 2019. године на основу сазнања из медијских написа о случајевима убистава у породично-партнерским односима која су се догодила на територији АП Војводине покренуо поступке по сопственој иницијативи обраћањем надлежним центрима за социјални рад. Будући да не постоји званична евиденција о родно заснованим убиствима и да су подаци добијени путем средстава информисања, ови подаци се морају узети са резервом, јер постоји могућност да о неким случајевима медији нису извештавали.

Покренуто је укупно девет поступака који су обухватили једанаест случајева убистава од стране партнера, бившег партнера односно другог члана породице. Од једанаест убистава, у осам случајева жртве су биле жене.

У два од осам случаја у којима су жртве биле жене, евидентиране су раније пријаве због насиља у породици. У три случаја смрт је наступила као последица удараца тупим предметом; у два случаја жртве су усмрћене хицима из ватреног оружја, и то из пушке у легалном поседу и из пиштоља за који није наведено да ли за исти постоји потребна дозвола; у два случаја жртва је усмрћена убодима ножем, док се у једном случају починилац терети да је жртву полио бензином и запалио.

Када је у питању релација између починиоца и жене жртве, у четири случаја ради се о убиству унутар брачне заједнице, у два случаја жене су усмртили ванбрачни односно емотивни партнери, у два случаја починиоци су били бивши партнери односно супружници, а у једном случају жртву је убио други члан породице – ћеркин супруг.

Када је старосна структура жртава у питању, најмлађа убијена жена имала је 32 године, а најстарија 60 година; просечна старост жртве је 49 година. Од седам починилаца убистава, чак три су извршила самоубиство, док је један покушао себи да одузме живот. У два од осам случаја у којима су жртве биле жене, против починилаца су у ранијем периоду подношене пријаве због насиља у породици. У оба случаја починиоцима је била изречена хитна мера – забрана могућем учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој, и то око две недеље пре него што су се догодила убиства; у другом случају жртва је непосредно пре убиства била смештена у сигурну кућу, коју је својевољно напустила на дан убиства.

Само у једном случају жртва убиства у партнерским односима био је мушкарац, којег је ножем усмртила емотивна партнерка.

Како је у неким случајевима дошло до убиства иако је насиље пријављено а починиоцима су изречене мере, поставља се питање да ли су мере заштите жртве биле адекватне; такође се мора узети у обзир да изрицање хитних мера представља повећан ризик од насиља. Поред подстицања жртве да насиље пријави, требало би појачати механизме заштите жртве након саме пријаве.

Сумирајући случајеве свих убистава у породичним и партнерским односима на територији АП Војводине у 2019. години које је институција Омбудсмана пратила кроз поступање центара за социјални рад, Омбудсман је указао Покрајинском секретаријату за социјалну политику, демографију и равноправност полова на потребу да се убудуће у свим случајевима убистава у породично-партнерским односима спроведе надзор над радом центара за социјални рад који су поступали по пријавама за насиље, као и да се насумично спроведе овакви надзори над радом центара у циљу превентивног деловања, како би се у свим случајевима насиља у породици и партнерским односима поступало са неопходном пажњом а евентуални пропусти свели на минимум.

И у наредном периоду Омбудсман ће наставити да прати и анализира случајеве родно заснованих убистава ради увида у њихову распрострањеност и карактеристике, као и ефекте закона и мера донетих у циљу сузбијања и превенције насиља према женама.

ПРИМЕР ПОСТУПАЊА У СЛУЧАЈУ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Омбудсману се обратила грађанка и навела да се због насиља у породици и страха за своју безбедност више пута обраћала центру за социјални рад, али да по њеним захтевима ништа није предузето, те да јој није пружена помоћ на коју сматра да има право. На основу изјашњења прибављених од центра утврђено је да се ради о трајно поремећеним породичним односима, да се ради о жртви насиља у породици, те да је учинилац због извршеног кривичног дела био осуђен и издржао казну затвору и да му је била изречена мера забране прилажења, састајања и комуницирања, као и да је након тога било поновног узајамног узнемиравања. Такође, утврђено је да центар изван временски период није обилазио подносиоцу, иако је у својим изјашњењима наводио да континуирано прати и обилази породицу, као и да заједнички живот породице даље није могућ и да се процењује високо ризично. Центар је извршио кућну посету тек након трећег обраћања Омбудсмана, којом приликом је дошао до сазнања да се могући учинилац насиља у породици готово шест месеци налази ван државе. У даљем поступку Омбудсман је о свему обавестио Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, који је извршио надзор над стручним радом и констатовао да није постојао план рада са породицом водитеља случаја и да она није редовно праћена од стране водитеља случаја, како је то на почетку рада с породицом планирано, а најмање једном у шест месеци када је требало вршити евалуацију и поновни преглед случаја у складу са Правилником о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад¹². Секретаријат је директору центра наложио да упозна стручне раднике с резултатима надзора како се уочени пропусти не би понављали и како би се систем рада у центру ускладио у потпуности са прописаним нормативима и стандардима стручног рада. Секретаријат је известио Омбудсмана да је у истом центру извршен и редован инспекцијски надзор.

¹² „Службени гласник РС“, бр. 59/2008, 37/2010, 39/2011 – др. правилник и 1/2012 – др. правилник

ПРИМЕНА ПРИНЦИПА РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА У ПОКРАЈИНСКИМ СЕКРЕТАРИЈАТИМА - ПРИМЕНА ПОКРАЈИНСКЕ СКУПШТИНСКЕ ОДЛУКЕ О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА

Омбудсман прати примену Покрајинске скупштинске одлуке о равноправности полова¹³ (у даљем тексту: Одлука) у покрајинским органима управе, а од 2010. године и примену Закључка Покрајинске владе о увођењу принципа родне равноправности у све стратегије, програме, пројекте и активности покрајинских органа управе. Увођење принципа родне равноправности у стратегије, програме, пројекте и друге активности покрајинских органа иде спорије али има помака. Омбудсман је од осам покрајинских секретаријата тражио информацију о спровођењу Одлуке и Закључка у извештајном периоду.

Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова известио је Омбудсмана да је у извештајној години наставио са активностима у спровођењу Програма за заштиту жена од насиља у породици и партнерским односима и других облика родно заснованог насиља у АП Војводини за период од 2015. до 2020. године. У вези са спровођењем пројекта „Интегрисани одговор на насиље над женама у Војводини – 2. фаза“ сачињен је извештај о процени ефеката обука и конференција случаја за професионалце. Извештај се односи на трећу компоненту реализације пројекта и у њему су представљени кључни налази на основу тестова знања које су учесници обука попунили, као и на основу методологије сачињене за потребе процене ефеката.

Покрајински секретаријат је наставио са обезбеђивањем средстава за расписивање конкурса за економско оснаживање жена које су претрпеле насиље или су у ситуацији насиља. За 2019. годину за ову меру издвојено је 6.000.000,00 динара, а средства се као и ранијих година одобравају послодавцу који заснује радни однос на одређено време у трајању од 12 месеци са женом која је претрпела или је у ситуацији насиља. Конкурсом је планирана исплата укупних бруто трошкова зараде у трајању од 12 месеци, као и трошкова превоза (уколико постоје). Приметно је да је за извештајну годину издвојено мање средстава за ове намене у односу на претходне године; ипак, похвално је што Секретаријат континуирано спроводи овај програм, јер економско оснаживање жена представља један од кључних фактора заштите и превенције од насиља над женама. У погледу пронаталитетних мера у АП Војводини за 2019. годину издвојено је 180.000.000,00 динара на име новчане помоћи породици у којој се роди треће дете (исплаћује се 12.000,00 динара на месечном нивоу у 24 месечне рате). За меру суфинансирања трошкова биомедицински потпомогнутог оплођења (БМПО) за друго, треће и свако наредно дете у буџету АП Војводине опредељено је 30.000,000,00 динара, а у вези са овим мером у извештајном периоду донета је нова Покрајинска скупштинска одлука о праву на суфинансирање трошкова за биомедицински потпомогнуто оплођење која ово право проширила у смислу старосне границе за жене на 45 година; нова Одлука предвиђа суфинансирање БМПО за дете првог реда рођења (раније је било предвиђено за друго, треће и свако наредно) након што подносиоци захтева до 42. године пруже доказ да су ово право остварили преко Републичког фонда за здравствено осигурање (РФЗО) у три законска покушаја, док жене од 42. до 45. године остварују ово право без услова и доказа о финансирању преко РФЗО који финансира БМПО до женине 42. године. Секретаријат је известио Омбудсмана да је на име конкурса за доделу бесповратних средстава породицама у којима се роди треће или четврто дете, за решавање стамбеног питања или унапређење услова становања, средства за куповину или адаптацију, доградњу и реконструкцију, у 2019. години опредељено 175.000.000,00 динара а средства су додељена

¹³ „Службени лист АПВ“, бр. 14/04 и 18/09.

за укупно 117 породица. Уочава се да је у односу на претходну годину буџетски фонд за пронаталитетну популациону политику увећан у готово троструком износу. Од 1. јануара 2019. године на снази је и мера која се односи на незапослене мајке које су од 1. јула 2018. године родиле треће или четврто дете, под условом да су биле на евиденцији Националне службе за запошљавање најмање годину дана до дана рођења детета. Предвиђено време трајања мера не може бити дуже од 24 месеца а исплаћује се на месечном нивоу и износи 15.000,00 динара. За реализацију ове мере у 2019. години, предвиђена су средства у износу од 270.000.000,00 динара.

Током извештајног периода пружена је подршка удружењима грађана/удружењима жена у области родне равноправности за активности које су усмерене на унапређење положаја жена у АП Војводини, тако што је путем јавног конкурса подржано 37 удружења грађана/удружења жена са територије АП Војводине и додељена су средства у висини од 5.000.000,00 динара.

Током извештајног периода штампан је женски роковник, препознатљива публикација Покрајинског секретаријата која има за циљ популаризацију родне равноправности и повећање видљивости и разумевања тема које су важне за унапређење ове области. Тема женског роковника за 2019. годину обухватила је жене Војводине – активисткиње за права особа са инвалидитетом. Покрајински секретаријат је у 2019. години у складу са Покрајинском скупштинском одлуком о установљавању награде Аутономне покрајине Војводине и покрајинских признања¹⁴ и Покрајинском уредбом о поступку за доделу покрајинских признања¹⁵ спровео процедуру расписивања Јавног позива за подношење предлога за доделу покрајинског признања у области равноправности полова – Признање „Милица Томић”.

Покрајински секретаријат ни ове године није известио Омбудсмана о реализацији обавезе прописане чланом 10 Одлуке према којој је обавеза овог секретаријата да сваке треће године Покрајинској влади подноси извештај о равноправности полова у покрајинским органима, те да исти поред података и анализе заступљености полова треба да садржи и план конкретних мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова.

Покрајински секретаријат за финансије је обавестио Омбудсмана да су у извештајном периоду у АП Војводини настављене активности укључивања родног буџетирања у програмску структуру покрајинског буџета. Законом о буџетском систему (пре измена и допуна из 2019. године) била је предвиђена потпуна имплементација родних принципа приликом буџетирања за 2020. годину. Изменама наведеног закона рок за примену родног буџетирања у целини је померен за годину дана, тј. до припреме и доношења буџета за 2021. годину. С тим у вези пружена је подршка за осам директних буџетских корисника који у периоду поступног увођења родно одговорног буџетирања нису имплементирали родне принципе у своје програме. Као резултат наведене подршке, сви буџетски корисници, осим једног (Правобранилаштво АП Војводине) су у својим програмским информацијама дефинисали родну компоненту, па би сходно томе као резултат увођења родних принципа у буџетску процедуру за 2020. годину од укупно 26 директних буџетских корисника, родна компонента била дефинисана код 25 директних корисника. Поред наведеног, у извештајној години организоване су инфосесије за све индиректне кориснике (установе културе, социјалне заштите, образовања, спорта...) покрајинског буџета са циљем усаглашавања програмских информација у буџету директног корисника и планском документу индиректног корисника. Резимирајући досадашње резултате, Покрајински секретаријат наглашава да је у досадашњој фази увођења родно одговорног буџетирања (у даљем тексту:

¹⁴„Службени лист АП Војводине“, број 54/2018

¹⁵„Службени лист АП Војводине“, број 6/2019

РОБ) тежиште било на повећању броја корисника, док ће у наредном периоду оно бити на унапређењу квалитета и креирању јавних политика како би овај буџетски циљ био остварен у суштинском смислу, а како не би остао на нивоу испуњења нормe.

У извештају Покрајинског секретаријата за здравство наводи се да је тај секретаријат спровео активности на реализацији девет посебних програма здравствене заштите које је АП Војводина донела за поједине категорије становништва, односно врсте болести које су специфичне за аутономну покрајину (за које није донет посебан програм здравствене заштите на републичком нивоу), као и један програм из области јавног здравља. Родно дефинисани индикатори унети су у пројектну активност Посебни програми здравствене заштите у оквиру програма Превентивна здравствена заштита и то су следећи индикатори: број извршених прегледа и анализа код жена и код мушкараца реализацијом посебних програма здравствене заштите и број едукованих докторки медицине и доктора медицине укључених у реализацију посебних програма здравствене заштите.

У 2019. години завршена је реализација пројекта „Заустави – Заштити – Помози – Снажнији институционални одговор на родно засновано насиље у АП Војводини“ у оквиру кога су реализоване активности усмерене на опремање, подстицање, рад и стручну подршку у седам центара за жртве сексуалног насиља, основаних при Клиници за гинекологију и акушерство Клиничног центра Војводине и шест општих болница (Зрењанин, Суботица, Сомбор, Сремска Митровица, Вршац, Кикинда). У центрима се 24 сата, седам дана у недељи, пружају следеће нове услуге подршке за жене и девојке: индивидуални саветодавни рад, психолошка интервенција у кризи и правно саветовање. Значај овог програма огледа се и у чињеници да је од 2016. до 2018. године овом обуком обухваћено планираних 1500 полазника, здравствених радника и здравствених сарадника из здравствених установа на територији АП Војводине. Врло је важно и што је едукација обухватила примену Посебног протокола Министарства здравља Републике Србије за заштиту и поступање са женама које су биле изложене насиљу. Након завршетка пројекта, током 2019. године, захваљујући фондацији Оак настављен је започети начин рада у три од седам новооснованих центара за жртве сексуалног насиља и то у Новом Саду, Зрењанину и Кикинди. Остали центри су наставили са пружањем унапређене здравствене заштите за жртве сексуалног насиља.

Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама известио је Омбудсмана о полној структури директора, управних и надзорних одбора за 12 установа културе и 5 завода чији је оснивач АП Војводина, а чија решења о именовању припрема Секретаријат. Од 17 директора, 12 је мушког а 5 женског пола; у управним одборима, налази се 69 мушкараца и 62 жене; у надзорним одборима – 21 члан чине припадници мушког, а 30 женског пола. Из приложеног се види да међу именованим члановима има више од 30% представница мање заступљеног пола. Ипак, јасно је да најмањи број жена обавља функцију директора – односно мање их је од 30%.

У извештајном периоду, Планом поступног увођења родно одговорног буџетирања за кориснике буџетских средстава за 2019. годину, Секретаријат је дефинисао родно одговорне циљеве и родне индикаторе за два програма – Јачање културне продукције и уметничког стваралаштва и Систем јавног информисања. У области информисања спроведена су четири конкурса током 2019. године. Секретаријат констатује присуство родног показатеља и свест медијских кућа, издавача и продукција о родној групацији, као и њихову потребу да се директно и непосредно својим корисницима обраћају на језицима националних мањина – националних заједница о текућим, веома конкретним, родним темама. У програму Јачање културне продукције и уметничког стваралаштва у 2019. години подржан је развој музичког стваралаштва и подршка развоју визуелне уметности и мултимедије.

У извештају Покрајинског секретаријата за високо образовање и научноистраживачку делатност наводи се да је РОБ у 2019. години допуњено (редефинисано), поред раније уведених индикатора, новим индикаторима и на тај начин је извршено поступно унапређење увођења родно одговорног буџетирања за кориснике буџетских средстава АП Војводине. На основу већ раније постављених индикатора и оних допуњених у 2019. години, Секретаријат констатује да је дошло до повећања броја студенткиња у 2019. години у односу на 2018. годину за 102 лица. Истовремено, број студената за исти период је опао за 83 лица. Такође, настављена је уочена тенденција да на високошколским установама у АП Војводини више студенткиња завршава студије у односу на студенте, али се тенденција смањује у корист студената. У односу на индикаторе који се односе на студентски стандард уочава се да су студенткиње у већем броју обухваћене системом заштите студентског стандарда у АП Војводини. Из наведених разлога Покрајински секретаријат извештава Омбудсмана да ће родним буџетским мерама утицати на побољшање индикатора у корист студената. У извештају Секретаријата достављени су подаци из базе података научних радника у АП Војводини у 2019. години, коју води овај Секретаријат, као и подаци о учешћу научноистраживачких радника у различитим активностима суфинансираним од стране Секретаријата. Од укупног броја истраживача (5960) 50,55% чине жене, а 49,45% мушкарци. У извештајном периоду, у пројектима од значаја за науку и технолошки развој АП Војводине које је суфинансирао Секретаријат, учествовало је 50,48% жена, док је у краткорочним пројектима од посебног значаја за одрживи развој АП Војводине учествовало 54,76% жена, што је више у односу на претходни извештајни период (50,68%). Преко програма „Право на прву шансу“ запослено је 9 незапослених доктора наука, од тога 7 жена. Велики број жена у науци не одражава њихову присутност на местима доношења одлука. Од 90 чланова Савета Универзитета и факултета у саставу Универзитета у Новом Саду, њих 31 су жене (34,07%) а 35 мушкарци (65,93%). Када је реч о члановима савета високих школа струковних студија из реда представника оснивача, полна структура иде у корист жена: од 63 чланова свих савета, 33 су жене (52,39%) а 30 мушкарци (47,61%). Најнеповољнија ситуација по жене је, као и у претходном извештајном периоду, у управним одборима научних института чији је оснивач Покрајина из реда представника оснивача, где су од 12 чланова одбора само 3 жене – 25% од укупног броја чланова. Подсећамо да је према члану 7 Одлуке предлагач – у овом случају Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност – дужан да обезбеди да међу именованим члановима управних и надзорних одбора у научним установама и установама културе чији је оснивач покрајина буде најмање 30% представника мање заступљеног пола, што, када је реч о научним институтима, није испоштовано.

Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице у свом извештају Омбудсману навео је да су утврђени родни циљеви и индикатори за програмске активности Систем јавне управе (државни стручни испити), Уређење и управљање у систему правосуђа (правосудни испит и судски тумачи) и Подршка у образовању ученика и студената (регресирање превоза ученика средњих школа). Приликом дефинисања индикатора за родне циљеве у програмским активностима пошло се од тога да су ове активности таквог карактера (махом се односе на испите на које се кандидати сами пријављују и за које сами уплаћују средства) да немају утицаја на унапређење родне равноправности, те се приликом праћења учинка активности води само родна статистика.

У извештају Покрајинског секретаријата за пољопривреду, водопривреду и шумарство истакнуто је да су жене носиоци пољопривредног газдинства на расписаним конкурсима добијају као подносиоци пријава већи број бодова. Такође, повећавањем учешћа жена у мерама руралног развоја, омогућава се и повећање стопе њиховог запошљавања. Опређено је веће учешће Секретаријата у укупним трошковима реализације инвестиције уколико су жене носиоци пољопривредних газдинстава. У девет реализованих конкурса током 2019. године од 1611 потписаних уговора 644 су потписале жене, што подразумева 40% учешћа жена у потписаним уговорима. У истом проценту жене учествују у у

средствима Секретаријата у износу од 475.303.475,00 динара, а у укупној вредности инвестиција оне су заступљене са 37% односно припала им је вредност од 703.431,222,52 динара. Омбудсман похваљује Секретаријат на предузетим афирмативним мерама према женама подносиоцима пријава на конкурсе овог секретаријата, као и због процента у којима су уговори и средства додељени женама носиоцима пољопривредних газдинстава након реализованих конкурса.

Покрајински секретаријат за спорт и омладину је, као и претходних година, и у 2019. години расписао Конкурс за финансирање пројеката са циљем афирмације жена у спорту, на који су се јављале спортске организације и по основу кога је расподељено 4.000.000,00 динара. На овај начин су додатно издвајана средства за усавршавање спортских стручњакиња и за набавку такмичарске опреме и спортских реквизита за спортскиње. Похвално је што је ова пракса којом се оснажују жене у спорту настављена и у овом извештајном периоду. Секретаријат није известио Омбудсмана о стипендијама младим спортистима и спортисткињама који су забележили најбоље резултате на домаћим и међународним такмичењима, као ни о томе да ли су додељиване награде даровитим ученицима основних и средњих школа за освојена прва места на републичким такмичењима у области науке, технике и уметности, стога није познато да ли се поштовао принцип родне равноправности приликом доделе истих.

Извештаји покрајинских секретаријата Омбудсману указују да су буџетски корисници наставили да озбиљно приступају увођењу родних циљева и индикатора у своје буџете.

Потребно је наставити обуку покрајинских службеника како би органи управе могли да препознају родне елементе у својим стратегијама, програмима, пројектима и активностима и да одреде циљеве који ће допринети постизању родне равноправности и стварању једнаких могућности за оба пола.

Неопходно је уношење родне перспективе у све програме и активности које се спроводе, ради сагледавања и анализе свих њихових ефеката на жене и мушкарце, па и у оним областима које су на први поглед родно неутралне, као и успостављање континуитета у раду свих секретаријата.

ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ

Заменица покрајинског омбудсмана учествовала је у обележавању Међународног дана жена – 8. марта у Темерину, отварањем изложбе „Женске перспективе данас“ у Галеријском простору културног центра општине Темерин у организацији Канцеларије за младе општине Темерин; присуствовала је конференцији „Жене у политичком животу“ у организацији Женске парламентарне мреже Скупштине АП Војводине у Новом Саду; присуствовала је конференцији о родно одговорном буџетирању у организацији Координационог тела за родну равноправност Владе Републике Србије у Београду; учествовала је на тренингу „Локални одговори у раном препознавању жртава трговине људима“ у Новом Саду у организацији УГ Атина из Београда; учествовала је на округлом столу „Добре праксе, препреке и недостаци у систему заштите жена и девојчица од насиља у земљама западног Балкана и Турске - стање у Србији“ у Београду у организацији Центра женских права; била је саговорница у оквиру пројекта „Стоп насиљу над женама“, заменица покрајинског омбудсмана била је саговорница у емисији „Изван 4 зида“ емитованој на интернет радију Мулти радио (активности, подржане од стране Министарства културе и информисања, реализују се кроз шест радио емисија током 2019/20 године); присуствовала је конференцији „Спречавање и искорењивање фемцида у Србији“ која је организована од стране три женске организације: Кућа родних знања и политика, Женски истраживачки центар за едукацију и комуникацију и FemPlatz; присуствовала је Регионалном састанку у Новом Саду посвећеном успостављању дијалога са надлежним државним институцијама и независним телима о родно заснованој дискриминацији и насиљу у организацији Виктимолошког друштва Србије; присуствовала је промоцији књиге научне сараднице Института друштвених наука, др Зорице Мршевић

„Насиље и ми – медији о насиљу над женама“ у Београду; присуствовала је завршној конференцији „Колико су услуге и институције заштите од насиља у породици доступне женама са инвалидитетом?“ у организацији „...Из круга – Војводина“ у Новом Саду; присуствовала је промоцији књиге проф. др Зорана С. Павловића „Виктимизација кроз животне циклусе“ у Новом Саду; присуствовала је конференцији „Корак ближе родној равноправности - корак ближе Европској унији“ у организацији СОС женског центра.

РАД ОМБУДСМАНА У ДРУГИМ ОБЛАСТИМА ОСТВАРИВАЊА ЉУДСКИХ ПРАВА

Током извештајног периода Омбудсман је наставио са праксом посећивања установа социјалне заштите које пружају услуге домског смештаја, као и с активностима које у сарадњи са Заштитником грађана Републике Србије у оквиру Националног механизма за превенцију тортуре. Када су у питању обраћања грађана најчешћи разлог истих били су проблеми у вези са остваривањем и повредом социјално – економских права. Као и претходне године изванредан број грађана обратио се Омбудсману притужбама у вези са обрачуном, утврђивањем и наплатом накнаде за одводњавање.

ПОСЕТЕ УСТАНОВАМА ЗА ДОМСКИ СМЕШТАЈ ДУШЕВНО ОБОЛЕЛИХ ЛИЦА

Омбудсман је у оквиру својих редовних активности у току 2019 године посетио Дом за душевно оболела лица „Чуруг“ у Чуругу и Дому за одрасле и старије – „Свети Василије Острошки – Чудотворац“ Нови Бечеј.

Током посета посебна пажња посвећена је, како условима под којима душевно оболела лица бораве у тим установама, тако и поштовању прописа у вези са организацијом и обављањем делатности и поштовању људских права корисника.

У Дому „Чуруг“ капацитет је попуњен, у њему је смештено 196 корисника, док је у Дому у Новом Бечеју у тренутку посете број корисника био 450 и превазилазио је његов смештајни капацитет од 425 корисника. На листи чекања за смештај у Дому у Новом Бечеју налази се око 300 оболелих лица.

У Дому у Чуругу 143 корисника су потпуно лишена пословне способности, а делимично је лишено њих 28, док је у Новом Бечеју потпуно лишено 306, а делимично 30 корисника. Сарадња са старатељима (углавном блиски сродници), као и са центрима за социјални рад је на задовољавајућем нивоу.

Материјални услови за боравак су задовољавајући у Дому у Новом Бечеју, док су у Чуругу објекти за смештај дотрајали и постоји потреба за обновом истих. Управа Дома улаже велике напоре да исходује средства за извођење предметних радова.

У оба дома број запослених на неодређено време није довољан за обављање предвиђених послова, а у тренутку посете због забране запошљава пријем нових запослених није био могућ. Треба напоменути да сви запослени имају потребне лиценце, а усавршавање и едукације су им омогућени у континуитету. Посебан проблем у Новом Бечеју представља то што Дом има право да запосли једног лекара опште праксе, што је свакако неприхватљиво, јер један лекар не може да обезбеди квалитетни медицински третман за 450 корисника. Управа Дома већ дуже време покушава да добије одобрење за измену акта о систематизацији радних места, те да се омогући запошљавање још једног лекара, али ти напори засад нису уродили плодом.

Лекарске амбуланте са неопходном опремом за обављање прегледа опште лекарске праксе имају оба дома. Уколико се укаже потреба за специјалистичким прегледом који се обавља у здравственим

установама ван седишта домова, организује се превоз корисника до одговарајуће здравствене установе. У случају акутног погоршања стања или узнемирености корисника не практикује се изолација, нити постоје посебне просторије намењене за ту сврху. По налогу психијатра врши се фиксација корисника, према утврђеним критеријумима и протоколима. Евиденције о предузетим мерама се прописно воде у оба дома.

Након обављених посета Омбудсман је установио да би се обновом објеката за смештај корисника у Дому у Чуругу у знатној мери побољшали материјални услови за њихов боравак, а у току године обезбеђена су кроз конкурсе средства за ту сврху. Међутим, велики проблем у Дому у Новом Бечеју није отклоњен, јер није омогућено запошљавање још једног лекара. На решењу тог проблема сви релевантни државни органи треба да раде, а све у циљу обезбеђења одговарајуће здравствене заштите корисника Дома.

ПОСЕТЕ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Омбудсман предузима активности у сарадњи са Заштитником грађана Републике Србије у оквиру Националног механизма за превенцију тортуре (у даљем тексту: НПМ), који посећује установе затвореног типа а циљ посета јесте јачање заштите од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака лица која се налазе у установама затвореног типа, односно лица лишених слободе.

ПОСЕТА КАЗНЕНО - ПОПРАВНОМ ЗАВОДУ У СРЕМСКОЈ МИТРОВИЦИ

У извештајном периоду Омбудсман је у саставу тима НПМ-а обавио посету Казнено - поправном заводу у Сремској Митровици са циљем да изврши увид у стање људских права осуђених лица. Посета је била ненајављена и ограничена на пријемно одељење.

Извршен је увид у материјалне услове на пријемном одељењу, а посебна пажња посвећена је функционисању видео надзора у објектима Завода. Обављени су и ненадзирани разговори са осуђеним лицима. Обиласком пријемног одељења и на основу добијених података утврђено је да су материјални услови прилично лоши и то због пренасељености Завода уопште, па тако и пријемног одељења, те због прокишњавања објекта и најезде стеница.

Установљено је да је, иако је капацитет 102 лица, на одељењу смештено 125 лица, тако да одређени број осуђених лица нема сопствени лежај, већ спава на душецима на поду испод кревета. Спаваонице су површине 20м² и уместо четворо осуђеника, колико је предвиђено међународним стандардима, у њих је смештено шесторо или чак и осморо осуђеника. Увидом у документацију утврђено је да се противно прописима осуђена лица задржавају дуже од 30 дана на пријемном одељењу, јер се споро ослобађају места на другим одељењима, па је зато распоређивање осуђеника успорено. Такође, установљено је да се пушачи смештају у исту просторију са непушачима, противно ранијим препорукама НПМ-а.

Одржавање личне хигијене је отежано због ограниченог приступа топлој води током дана, као и због тога што нису обезбеђена обавезна, бесплатна средства за личну хигијену. Приликом личних сусрета са осуђеним лицима установљено је да постоје видни трагови уједа инсеката, те је јасно да се дезинсекција објеката не спроводи на задовољавајући начин.

Приликом обиласка уочено је да не постоји настрешница у дворишту која би пружала заштиту од сунца у летњим месецима, а да ни заједничка просторија не одговара условима за боравак већег броја осуђеника.

Иако је већ упућена препорука НПМ-а у вези са обавезом инсталирања видео надзора у свим одељењима, па тако и на пријемном одељењу, приликом посете утврђено је да иста није испоштована у потпуности, те да не постоје камере видео надзора на свим тачкама а снимљени материјал се не чува до 30 дана сходно прописима.

Приликом ненадзираног разговора са осуђеним лицима, чланови НПМ-а су приметили присутан страх због могућих последица у третману, те је потребно да се предузимају мере на побољшању односа осуђеника и управе.

На крају посете обављен је обилазак азила за псе. Казнено – поправни завод у Сремској Митровици један је од три у Европи који спроводи процес ресоцијализације осуђених лица помоћу паса. Пројекат обуке паса траје шест недеље, осуђеници уче о дресури паса, а након тога добијају сертификат и то им омогућава бављење тим послом и након издржавања казне.

ПОСЕТЕ ВОЈНИМ ОБЈЕКТИМА И ТЕМАТСКЕ ПОСЕТЕ УСТАНОВАМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

У 2019. години уведене су као нова, редовна активност НПМ-а посете војним објектима, како би се пратио начин извршења дисциплинских санкција у касарнама, а у циљу заштите од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака. Омбудсман је учествовао у посетама војним објектима на територији АП Војводине, и то касарнама „Бачка“ у Бачкој Тополи и „Аеродром“ у Сомбору и Речне флотиле у Новом Саду. Циљ ових посета је био да се утврде услови под којима се спроводе дисциплинске санкције забрана напуштања војног објекта и забрана удаљења из посебних просторија у војном објекту као и да се утврди положај лица којима је изречена дисциплинска санкција. Тиму НПМ-а је омогућен обилазак посебних просторија намењених за извршење дисциплинских санкција у свим посећеним касарнама.¹⁶ Током посете од припадника Војске Србије добијени су сви затражени подаци и информације у вези са начином извршења санкција. Сарадња припадника Војске Србије са члановима тима НПМ-а је била професионална и потпуна.

НПМ је у 2019. године започео и низ посета установама социјалне заштите посвећених положају и правима жена са инвалидитетом у установама домског типа, а пре свега заштити њихових репродуктивних права. Тематске посете су обухватиле праћење остваривања целог спектра женских права од права на интиму, сексуалног насиља, па до репродуктивних права и пристанка на медицинску меру. Омбудсман је, као део тима НПМ учествовао у посетама Дому Ветерник – дом за децу и омладину ометену у развоју и Дому за одрасле и старије – „Свети Василије Острошки – Чудотворац“ Нови Бечеј. У току посете чланови тима НПМ обављали разговоре са запосленима, а и са корисницама услуга установа социјалне заштите на тему репродуктивног здравља.

О обављеним посетама ће се саставити извештаји и препоруке који ће бити достављени посећеним органима и установама и надлежним државним органима.

¹⁶ Члан 30 Правила о војној дисциплини („Сл. војни лист РС“, број 9/2016)

ПОСТУПАЊЕ ЈВП „ВОДЕ ВОЈВОДИНЕ“ У ВЕЗИ СА НАКНАДОМ ЗА ОДВОДЊАВАЊЕ

Као и у току претходне године, и у 2019. години забележен је знатан број притужби на поступање Јавног водопривредног предузећа „Воде Војводине“. Наиме, грађани су указивали на неправилности у вези са добијеним решењима о утврђивању накнаде за одводњавање, као и у погледу износа дуговања за претходни период о чему су обавештени приликом достављања решења. Такође, указивали су и на неблаговремено поступање овог предузећа као првостепеног органа у жалбеним поступцима, као и по поднетим приговорима због наведеног износа дуга за претходни период. Евидентирани су и молбе за давање правних савета у погледу разјашњења недоумица у вези правних прописа који се примењују за ову област.

Поступајући по притужбама Омбудсман је захтевао од ЈВП „Воде Војводине“ да у најкраћем року поступи по приговорима, обавести подносиоце притужби о стању дуга и да им достави аналитичке картице ради лакшег сагледавања правога стања дуговања, као и да их обавесте о току жалбеног поступка. Као разлог за споро поступање по жалбама, првостепени орган се најчешће позивао на чињеницу да је немогућност поступања по жалбама последица чекања података о праву својине, односно праву коришћења на парцелама који се прибављају од Републичког геодетског завода, а управо је оспоравање права својине на парцелама исказаним у решењима било основни разлог за изјављивање жалбе, односно оспоравање издатих решења. Након обраћања Омбудсмана, Јавно предузеће је у највећем броју случајева поступало по поднетим приговорима и жалбама, чиме је у току поступка отклонило недостатке на које су грађани указивали.

Како би грађане информисао о могућностима остваривања њихових права Омбудсман им је указао и на одредбе члана 19. Закона о управним споровима¹⁷ којим је прописано да ако другостепени орган, у року од 60 дана од дана пријема жалбе или у законом одређеном краћем року, није донео решење по жалби странке против првостепеног решења, а не донесе га ни у даљем року од седам дана по накнадном захтеву странке поднетом другостепеном органу, странка по истеку тога рока може поднети тужбу због недоношења захтеваног акта.

ПРИМЕР:

Омбудсману се обратио грађанин притужбом на рад ЈВП „Воде Војводине“ у којој је навео да је неосновано задуживан накнадом за одводњавање, будући да није ни власник, ни корисник земљишта наведеног у достављеним решењима, због чега је изјавио жалбе о којима није решено. Омбудсман је затражио изјашњење Јавног предузећа, које га је известило да је након прибављања неопходних података приликом решавања жалби подносиоца притужбе утврђено да он није обвезник накнаде за одводњавање, те да су ожалбена решења поништена.

ОДНОС ПОКРАЈИНСКИХ ОРГАНА УПРАВЕ ПРЕМА ГРАЂАНИМА

Према Покрајинској скупштинској одлуци о Покрајинској управи¹⁸ покрајински органи управе дужни су да, у оквиру својих права и дужности, физичким и правним лицима омогуће несметано остваривање њихових права и обавеза, дају им потребне податке и обавештења, сарађују са њима и чувају углед

¹⁷(„Службени гласник РС“, број 111/2009)

¹⁸(„Службени лист АПВ“, бр. 37/2014, 54/2014 – др. пропис, 37/2016, 29/2017 и 24/2019)

покрајинске управе. Покрајински органи управе дужни су да разматрају представке, петиције и предлоге које им физичка и правна лица подносе, да поступају по њима и о томе их обавештавају

У току извештајног периода изванредан број грађана обратио се Омбудсману притужбама у којима су указивали да их покрајински органи управе нису обавестили о предузетом поводом упућених представки и захтева. Поступајући по притужбама Омбудсман је покретао поступке, а у готово свим случајевима органи су недостатке отклањали у току поступка.

ПРИМЕР

Омбудсману се обратио грађанин притужбом на рад Покрајинског секретаријата за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама, јер му није достављен одговор поводом његовог писменог обраћања. У току поступка Покрајински секретаријат је известио Омбудсмана да је захтев подносиоца притужбе насловљен на име покрајинског секретара који је разрешен функције и да је поводом дописа исте садржине већ претходно поступао, те да не може ништа ново да истакне. Омбудсман је указао на обавезу Покрајинског секретаријата да поступи по предметном захтеву, без обзира да ли се поводом истог питања раније већ изјашњавао, као и да чињеница да је допис насловљен на име бившег покрајинског секретара не може бити разлог за пасиван став и непоступање по истом, након чега је Секретаријат недостатак отклонио и подносиоцу притужбе доставио писмени одговор.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Једно од основних људских права зајемчених Уставом Републике је право сваког на заштиту физичког и психичког здравља. Грађани су се током 2019. године, као и претходних година, обраћали Омбудсману због проблема у вези са остваривањем права на доступност здравствене заштите, што првенствено подразумева немогућност заказивања специјалистичко-консултативних и дијагностичких прегледа, односно немогућност заказивања истих у прописаном року. Такође, грађани су се обраћали Омбудсману и питањима у вези са остваривањем права на стационарно лечење и пружањем здравствене заштите ван подручја матичне филијале. Користећи овлашћење да грађане информише о прописима, Омбудсман им је указао на одредбе Правилника о начину и поступку остваривања права из обавезног здравственог осигурања, којим се ближе уређује начин и поступак законом утврђених права, којима су регулисана предметна питања, као и на надлежности здравствене инспекције и право пацијента на подношење приговора у складу са Законом о правима пацијената.

ПРИМЕР

Омбудсману се обратио грађанин притужбом на рад Клиничког центра Војводине у којој наводи да му специјалистичко-консултативни и дијагностички преглед није заказан у року од 30 дана од дана јављања здравственој установи са лекарским упутом, као и да му није издата потврда о разлозима због којих није примљен на преглед, иако се захтевом за издавање исте обраћао прво директору, а затим и правној служби. Након обраћања Омбудсмана, Клинички центар је подносиоцу притужбе издао потврду о немогућности пружања здравствене услуге у року од 30 дана.

ПРИМЕР

Омбудсману се обратила грађанка притужбом на рад Клиничког центра Војводине због немогућности добијања информације о очекиваном датуму пријема за пружање здравствене услуге за коју је стављена на листу чекања. Након обраћања Омбудсмана здравствена установа је обавестила подносиоцу притужбе о очекиваном датуму прегледа, као и о документацији коју треба да понесе.

ПРИМЕНА ПРАВИЛА КОДЕКСА ПОНАШАЊА СЛУЖБЕНИКА И НАМЕШТЕНИКА У ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИМА

Уважавајући одредбе Кодекса понашања службеника и намештеника у органима Аутономне покрајине Војводине¹⁹, органи АП Војводине, у смислу овог кодекса, дужни су да Омбудсману једном годишње, а најкасније до 31. јануара, за претходну годину поднесу извештај о примени правила Кодекса. Извештај обавезно садржи: број запослених у органу, број поднетих притужби грађана на понашање запослених, врсте повреда Кодекса на које се у притужбама указује, податке о покренутим дисциплинским поступцима и изреченим дисциплинским мерама против запослених због повреде Кодекса, те оцену нивоа поштовања одредби Кодекса од стране запослених.

Сви органи АП Војводине који имају обавезу подношења извештаја поступили су у складу са Кодексом и Омбудсману доставили извештаје. На основу поднетих извештаја Омбудсман утврдио је да су сви запослени у органима АП Војводине упознати са одредбама Кодекса, да су се током 2019. године поштовала правила Кодекса, као и то да у истом периоду није било поднетих притужби грађана на понашање запослених у овим органима. Према достављеним подацима у Управи за заједничке послове покрајинских органа покренут је један дисциплински поступак због повреде правила Кодекса (члан 10) и запосленом је изречена дисциплинска мера, а у Покрајинском секретаријату за пољопривреду, водопривреду и шумарство у току 2019. године у једном случају је у решавању учествовао посредник-медијатор, а који случај је окончан закључењем споразума.

¹⁹ „Службени лист АПВ“, број 18/2019)

ОДНОСИ СА ЈАВНОШЋУ

Своје присуство у јавности Омбудсман обезбеђује на неколико начина – тако што грађане (и преко медија и наступа у медијима) информише о прописима и правима; тако што организује стручне скупове, конференције, семинаре и школе људских права. Ове форме рада су предмет различите жанровске обраде, а активности Омбудсмана око организације Фестивала права детета у јавности су биле присутне у форми вести, извештаја, репортажа и интервјуа. Овом приликом треба истаћи да су, од свих активности које је Омбудсман подузимао током године, медији највише пажње посветили поменутом фестивалу. Истраживачки и издавачки пројекти, такође, су предмет интересовања јавности, а преко чије мобилизације Омбудсман утиче на решавање истраживањем идентификованих проблема. Задатак је Омбудсмана да континуирано прати примену међународних уговора, стандарда и прописа и да на основу прикупљених информација предлаже мере за унапређење стања у области људских права. Подразумева се да ће Омбудсман о својим налазима и предложеним мерама обавестити јавност. Саопштења су посебна форма којом Омбудсман обавештава јавност о случајевима кршења права. Саветовања и кампање које организује или у којима Омбудсман учествује су, такође, предмет интересовања јавности. Јавност има право да буде обавештена и о сарадњи Омбудсмана са омбудсманима у земљи и региону. То се посебно односи на сарадњу са Заштитником грађана Републике Србије у оквиру Националног механизма за превенцију тортуре. Јавност има снажан интерес да зна да ли се и у којој мери поштују људска права лица лишених слободе, као и то да ли су, на местима у којима бораве, изложена суровом, недостојном и понижавајућем поступању.

Медији су важан савезник Омбудсмана. Извештавајући о његовим активностима они јачају његов ауторитет, чине га транспарентним и грађанима блиским. Надзирући рад органа управе и указујући на њихово неетичко, неодговорно, неефикасно и незаконито поступање, Омбудсман подиже административне стандарде и доприноси стварању отвореног друштва у коме јавност има значајну улогу. Савез Омбудсмана и јавног мњења олакшава и остваривање права грађана на добру управу.

Само објективни медији могу на најбољи начин да делују у јавном интересу. Извештавајући о примерима кршења људских права, медији снабдевају Омбудсмана корисним информацијама на темељу којих он покреће поступак по сопственој иницијативи.

У извештајној години о раду Омбудсмана објављено је за четвртину више медијских објава (247), него претходне (200).

Током године активности Омбудсмана биле су предмет интересовања штампаних (Дневник, Данас, Блиц, Нови магазин, Хлас људу, Хрватска ријеч, Либертатеа, Мађар со, Сремске новине, НС Хроника, Информер...), и електронских медија (Радио 021, Радио Дунав, Радио Делта, РТВ, Н1, ТВ Прва, Канал 9, ТВ Сомбор, ТВ Банат, СТВ Срем, Дунав ТВ, Панон ТВ, Балкан ТВ...). О раду Омбудсмана извештавали су и новинске агенције Тањуг и Бета. Информације о активностима Омбудсмана и његових сарадника могле су се наћи и на сајтовима, интернет порталима (Б92, НС Уживо, Сторителер (Storyteller), Суботица.инфо, Озон Медиа, Еспресо, е-Вршац, 013 инфо, Вајма.инфо, као и порталима С. Митровице, Зрењанина и Сомбора), интернет претраживачима (Наслови.нет, Вести.рс), као и веб-сајтовима за дељење и размену видеотека (YouTube).

Чешће од других о активностима Омбудсмана су извештавали новинари РТВ. Рад Омбудсмана са посебном пажњом је пратила редакција на ромском језику. Када је о радио станицама реч, као позитиван пример треба истаћи Радио 021, који не само да је најављивао активности Омбудсмана, него је о њима

на веома професионалан начин извештавао. Од штампаних медија о раду Омбудсмана се највише писало на страницама Дневника, Мађар соа и Хлас људу.

Рад Омбудсмана био је праћен и преко друштвених мрежа. Као интересантну треба истаћи чињеницу да су жене чешће од мушкараца пратиле рад Омбудсмана преко друштвених мрежа.

ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ

Фејсбук (Facebook) страница Омбудсмана је на крају 2019. године имала укупно 2.002 пратилаца. Старосна и полна структура пратилаца Фејсбук странице Омбудсмана незнатно се променила у односу на претходну годину: 58% чине особе између 25 и 44 године живота, а 69% њих је женског пола. Пратиоци из Србије чине 84% укупног броја пратилаца странице, а међу њима су и они који живе у региону, затим у Немачкој, Америци, Аустрији, Великој Британији и Италији. Највећу пажњу јавности на Фејсбук друштвеној мрежи током 2019. године привукла је вест о предавању професорке др Нирване Пиштољевић са Колумбија универзитета о праву детета на доступност квалитетне подршке раном развоју у локалној заједници и значају грађења система скрининга и ране интервенције које је одржано у оквиру Фестивала права детета.

Твитер (Twitter) страница Омбудсмана на крају 2019. године има укупно 2.587 пратилаца, од којих је 52% женског пола, 85% пратилаца има између 25 и 44 године и 86% их долази из Републике Србије. Највише пажње је привукао твит о најави конференције „Злочин из мржње“. Такође, доста пажње су привукли твитови са скупа о сурогат материнству који је одржан 10. јула 2019. године и твитови о гостовању наставнице године у САД, Менди Менинг.

Инстаграм (Instagram) налог Омбудсмана на крају године има 431 пратиоца, већином из Новог Сада и Београда, просечне старости од 25 до 44 године, а већина пратилаца је женског пола (64%).

Поред друштвених мрежа Фејсбук и Твитер, Омбудсман је присутан и на видео-платформи Јутјуб (YouTube), на којој се редовно објављују видео прилози о институцији емитовани у медијима. На овом каналу је у 2019. години укупно прегледано 2.730 минута видео материјала у 2.100 прегледа, а најчешће су га посећивале жене (90%) узраста од 18 до 24 године.

ИНТЕРНЕТ ПРЕЗЕНТАЦИЈА

У току 2019. године, интернет презентација Омбудсмана (www.ombudsmanapv.org) посећена је 22.577 пута и укупно је погледано 46.806 страница презентације. Овај број посета остварило је 15.743 различитих посетилаца који су се у просеку задржавали два минута на интернет презентацији. У просеку, по једној сесији отворане су две странице интернет презентације.

Интернет презентацији најчешће се приступало претрагом на интернету (16.224 посета или 71,86%), непосредним укуцавањем адресе сајта у интернет претраживачу (3.339 посета или 15%) и путем друштвених мрежа Фејсбук и Твитер (2.507 посета или 11,1%). Путем линкова с других сајтова, интернет презентацији је приступљено 447 пута или 2% од укупног броја посета.

Највише посетилаца интернет презентације било је из Републике Србије: из Београда (37,41% посетилаца) и Новог Сада (37,08%), док је посетилаца из осталих градова и држава било мање, и то најчешће у случајевима претраге у неком од интернет претраживача.

Интернет презентацији Омбудсмана највише приступа су остварили грађани старости између 35 и 44 година (28,48%), а по статистици претраживача Гугл (Google) и ове године, као и прошле, сајту су више приступале жене (58%) него мушкарци (42%).

Поред почетне странице, посетиоци су најчешће посећивали контакт-страницу презентације, страницу о омбудсману и заменицима и страницу „Обратите нам се“.

СТАТИСТИКА

Покрајинска скупштинска одлука о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману, у члану 31 прописује да Омбудсман покрене поступак по притужби грађана или по сопственој иницијативи. Грађани се обраћају писмено, лично – доласком у службене просторије, телефоном и путем интернета. За сваку притужбу која се прими у писменој форми – било да је дата попуњавањем обрасца, написана неформално, изјављена у записник или достављена попуњавањем електронског обрасца – образује се предмет.

Поред поступања по притужбама грађана који сматрају да су им актом или радњом органа управе повређена људска права, Омбудсман може поступити и по сопственој иницијативи, на основу сазнања из медија, извештаја органа или из других извора, ако оцени да је вероватно да постоји или да је постојала повреда људских права од стране органа управе.

Омбудсману се у току 2019. години путем телефона или лично обратило 1.147 грађана који нису поднели притужбе. У највећем броју случајева грађани су се обраћали притужбама на рад судова и због проблема у вези са остваривањем права која спадају у корпус социјално – економских права, као што су права по основу рада, права у области социјалне заштите, као и права на здравствену заштиту. Такође, указивали су на проблеме у вези са пружањем комуналних и других делатности од општег интереса. Грађани су након разговора информисани о прописима који уређују предметну материју, дат је савет о поступку у којем могу остварити своја права, уколико такав поступак постоји, и упућени су на надлежан орган коме се могу обратити ради заштите својих на закону заснованих интереса.

На основу притужби грађана Омбудсман је формирао 320 предмета, док је 32 поступка покренуо по сопственој иницијативи.

Од 320 поднетих притужби у 2019. години, за 154 притужбе Омбудсман није имао овлашћења да поступа, али је дат правни савет на основу члана 19 Покрајинске скупштинске одлуке о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману, којом је прописано да је Омбудсман овлашћен да грађане информише о прописима и даје правне савете о могућностима остваривања њихових права, упућујући подносиоца притужбе на покретање одговарајућег правног поступка пред надлежним органима, ако је такав поступак предвиђен, док по 4 притужбе није поступао, јер се увидом у предмет утврдило да околности и докази не указују на повреду људских права, нису биле допуњене у остављеном року и због анонимности подносиоца.

СТАТУС ПРЕДМЕТА	БРОЈ	ПРОЦЕНАТ
Покренута истрага	162	50,63%
Ненадлежност и савет	154	48,13%
Одбачен из других разлога	4	1,25%
УКУПНО ПРИТУЖБИ	320	100%
По сопственој иницијативи	32	9,09%
УКУПНО ПРЕДМЕТА	352	100%

Омбудсман има четири заменика. По један заменик изабран је за следеће области: права националних мањина, права детета, равноправност полова и заштита људских права која нису у надлежности специјализованих заменика (општа права).

Све притужбе које Омбудсман прими у току године и предмети формирану по сопственој иницијативи могу се поделити у четири области: заштита права националних мањина, заштита права детета, равноправност полова и заштита људских права у другим областима – општа људска права.

Област	Укупан број предмета	Број предмета покренутих по сопственој иницијативи	Број притужби грађана	Број покренутих истрага по притужби грађана	Број одбачених предмета због ненадлежности уз дати савет	Број одбачених предмета из других разлога
Заштита људских права у другим областима – општих људских права	253	2	251	118	132	1
Заштита права националних мањина	22	3	19	8	9	2
Заштита права детета	62	16	46	34	12	0
Равноправност полова	15	11	4	2	1	1
УКУПНО	352	32	320	162	154	4

Притужбе грађана који су се обраћали Омбудсману највише су се односиле на проблеме у вези са пружањем услуга из делатности од општег економског интереса (6%), наплатом накнаде за одводњавање (5,5%), остваривањем права по основу рада (5%), заштитом од насиља у породици (4,8%). Такође притужбе су се односиле и на различите повреде у поступцима органа АПВ (4,5%), остваривање права у области имовинско правних односа (3,5%), образовања (3,5%) и социјалне заштите (3,5%).

РЕЗУЛТАТИ ПОКРЕНУТИХ ИСТРАГА

Од 194 укупно покренутих истрага на основу притужби грађана и истрага покренутих на иницијативу Омбудсмана 155 предмета је решено, а рад на 39 предмета на крају извештајне године је још увек био у току.

Од 155 решених предмета:

- у 45,24% случајева, после истраге, утврђено је да нису повређена људска права, односно није утврђена неправилност у поступању;
- у 37,21% случајева, неправилност у раду коју је утврдио Омбудсман орган је отклонио током поступка;
- у осталим случајевима у којима је покренута истрага предмети су решени тако што су или уступљени на решавање другом органу, или повучени од стране подносиоца притужбе.

ФИНАНСИРАЊЕ ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА- ОМБУДСМАНА

Финансијска средства за рад Покрајинског заштитника грађана - омбудсмана обезбеђена су Покрајинском скупштинском одлуком о буџету Аутономне покрајине Војводине за 2019. годину („Службени лист АПВ“ број 60/2018, 40/19) и извршавају се на следећи начин:

Конто	Назив конта	План	Извршење	Процент извршења
4111	Плате, додаци и накнаде запослених	29,140,581.89	26,903,365.38	92.32
4121	Допринос за пензијско и инвалидско осигурање	3,495,962.79	3,228,403.80	92.35
4122	Допринос за здравствено осигурање	1,499,104.67	1,385,523.37	92.42
4131	Накнаде у натури	269,708.08	258,085.63	95.69
4141	Исплата накнада за време одсуствовања с посла на терет фондова	510,000.00	210,963.25	41.37
4143	Отпремнине и помоћи	80,000.00	0.00	0.00
4144	Помоћ у медиц. леч. запосл. или чл. уже породице и др. пом. запосленом	1,180,000.00	1,120,616.89	94.97
4151	Накнаде трошкова за запослене	844,311.86	696,098.58	82.45
4161	Награде запосленима и остали посебни расходи	124,000.00	112,034.00	90.35
4211	Трошкови платног промета и банкарских услуга	25,000.00	1,443.14	5.77
4214	Услуге комуникација	200,000.00	64,162.57	32.08
4221	Трошкови службених путовања у земљи	200,000.00	142,200.00	71.10
4222	Трошкови службених путовања у иностранство	200,000.00	70,128.09	35.06
4231	Административне услуге	10,000.00	0.00	0.00
4232	Компјутерске услуге	90,000.00	0.00	0.00
4233	Услуге образовања и усавршавања запослених	360,000.00	128,150.00	35.60
4234	Услуге информисања	285,000.00	25,410.00	8.92
4235	Стручне услуге	1,500,000.00	1,272,007.79	84.80
4237	Репрезентација	500,000.00	229,483.24	45.90
4239	Остале опште услуге	100,000.00	81,382.16	81.38
4261	Административни материјал	100,000.00	0.00	0.00
4263	Материјали за образовање и усавршавање запослених	360,000.00	188,851.42	52.46
4441	Негативне курсне разлике	2,000.00	0.00	0.00
4621	Текуће дотације међународним организацијама	105,000.00	41,260.00	39.30
4651	Остале текуће дотације и трансфери	3,381,172.46	2,634,295.89	77.91
4821	Остали порези	5,000.00	0.00	0.00
4822	Обавезне таксе	5,000.00	0.00	0.00
4823	Новчане казне, пенали и камате	2,000.00	0.00	0.00
	УКУПНО:	44,573,841.75	38,793,865.20	87.03

СРЕДСТВА ИЗ ОСТАЛИХ ИЗВОРА ФИНАНСИРАЊА

Извор финансирања 05 00 – Донације од иностраних земаља

Покрајински заштитник грађана - омбудсман је 2019. године реализовао пројекат под називом „Студијска посета професорице Менди Менинг из Спокејна, Вашингтон, САД“, из средстава донације UNICEF-а, у износу од 255.004,20 динара. Средства су извршена на следећи начин:

Конто	Назив конта	План	Извршење	Процент извршења
4237	Репрезентација	255,004.20	253,511.00	99.41
	УКУПНО:	255,004.20	253,511.00	99.41